

Gooi-, Eem- en Flevoland

Visie op de regionale economie

INLEIDING

De oorspronkelijke aanleiding voor het opstellen van een Economische Regiovisie voor Gooi- Eem en Flevoland ligt in de fusie van de Kamer van Koophandel Flevoland met de Kamer van Koophandel Gooi- en Eemland.

Belangrijker echter is de economische realiteit. De economie verandert, staat onder druk. Ondernemers zoeken naar kansen in de markt, clusters van bedrijven ontstaan, nieuwe (digitale) netwerken ontluiken. Regio's zijn voor ondernemers slechts beperkt relevant. Centraal staat de vraag: met wie en waar kan ik het beste zaken doen, hoe kom ik aan goed personeel, waar kan ik passende ruimte vinden, ben ik voor mijn klanten bereikbaar en is het leefklimaat gunstig.

De ondernemer verwacht van ons dat wij hem ondersteunen en informeren over de volgende stap die hij wil zetten om zijn ambities als ondernemer waar te maken. Om dat op een goede manier te kunnen doen is het van belang te weten wat er bij de ondernemer speelt, waar vragen liggen en hoe de KvK hem kan ondersteunen.

Om de wensen van ondernemers goed in beeld te brengen heeft de Kamer van Koophandel Gooi-, Eem- en Flevoland (KvK) diverse middelen in huis. Zo is er een uitgebreide raadpleging gehouden bij individuele ondernemers en bedrijvenkringen, winkeliersorganisaties en andere belangenvetegenwoordigers van het bedrijfsleven. Daarnaast wordt veel informatie verzameld door het uitgebreide netwerk van accountmanagers in de regio.

In de aanloop van deze visie is een breed scala aan ondernemers en andere relevante partners uit de regio geraadpleegd en betrokken. Deskundigen zijn geconsulteerd en Adviesbureau Decisio BV heeft meegewerkt aan het opstellen van de visie.

In de Meerjarenvisie van de KvK is gekozen voor een zestal thema's, die organisatiebreed worden opgepakt. Eén van de thema's is zorgen voor economisch beleid in de regio. De Economische Regiovisie is de uitwerking van dit onderdeel van de Meerjarenvisie, aan de hand van een viertal actielijnen:

1. Benutten van marktkansen
2. Ondernemen als lifestyle
3. Ruimte voor ondernemen
4. Goede fysieke en digitale bereikbaarheid

De keuze voor deze vier actielijnen komt voort uit de wensen van de ondernemers en de constatering van gedaan op basis van de huidige positie van de regio in relatie tot de toekomstige ontwikkelingen. Er is daarbij een doorkijk gemaakt naar 2020. De constatering die dit oplevert zijn verwoord in de per actielijn geformuleerde resultaten.

In de regiovisie is per actielijn een indicatie van activiteiten en projecten opgenomen die kunnen bijdragen aan het behalen van deze resultaten. Voor de uitwerking zal nadrukkelijk de dialoog met ondernemers, overheden, kennisinstellingen en andere maatschappelijke organisaties gezocht worden. Graag gaan wij met hen in gesprek voor de verdere uitvoering. Deze visie is dan ook te zien als een soort van "standing invitation" aan diegenen die de regionale economie een warm hart toedragen. De KvK zoekt nadrukkelijk naar een rol als verbinder van deze partijen om daarmee tot een integrale aanpak te komen waardoor uiteindelijk het economisch functioneren van de ondernemers en daarmee de regionale economie verbetert.

Korte- en langetermijnperspectief

In deze visie wordt een beeld geschetst, aan de hand van een viertal actielijnen, van de regionale economie. Ingegaan wordt op de huidige situatie en er wordt een doorzicht gegeven aan de hand van 'stippen op de horizon' voor de langere termijn. Uiteraard heeft ook de huidige economische crisis haar

effecten op de regionale economie. Hoe diep en lang deze effecten zijn is en blijft op dit moment zeer onzeker. Dat neemt niet weg dat het van belang is om een beeld te hebben waar op de langere termijn de ontwikkelingskansen en –mogelijkheden van de regio liggen.

Voor de korte termijn wordt verwacht dat de economie in de regio te maken krijgt met een krimp van minimaal 4%. Ook op de arbeidsmarkt zien we de gevolgen terug. De jeugdwerkloosheid neemt toe en het aantal vacatures af, vooral in de conjunctuurgevoelige sectoren als bouw en industrie. Werkloosheidspercentages van tegen de 10% lijken in zicht te komen. Het aantal faillissementen is begin 2009 twee keer zo groot als een jaar geleden.

Voor de langere termijn zijn andere perspectieven aan de orde. Het bedrijfsleven in Gooi-, Eem- en Flevoland heeft zich in de afgelopen jaren in meerdere opzichten goed ontwikkeld. Uiteraard raakt de huidige conjuncturele tegenwind ook het bedrijfsleven in onze regio, maar dit laat onverlet dat de uitgangspositie van de regio zonder meer goed is. Een kanttekening moet gemaakt worden bij de positie van de Gooi en Vechtstreek die qua economische groei achterblijft de laatste jaren. De regio Gooi- Eem en Flevoland beschikt over diverse sterke clusters van bedrijven, die zowel nationaal als internationaal de concurrentiestrijd goed aan kunnen. De regio is bovendien aangehaakt bij en maakt onderdeel uit van het in economisch opzicht sterkste en meest dynamische deel van Nederland, de Noordvleugel van de Randstad en de Metropoolregio Amsterdam. Binnen dit snelst groeiende deel van Nederland biedt de regio Gooi-, Eem- en Flevoland bovendien nog ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast is de regio gezien haar ligging centraal in Nederland als een verbindingsregio te beschouwen met o.a. de regio Utrecht en de Veluwe.

Al vanaf 2010 krimpt de potentiële beroepsbevolking in Nederland. In dat opzicht zal de “war on talent” zeker een rol gaan spelen. De vergrijzing neemt toe, de vraag naar arbeidskrachten in sectoren zoals zorg zal verder toenemen.

Het is gelet op deze trendmatige ontwikkelingen ‘alle hens aan dek’ voor het bedrijfsleven om óók in de toekomst voldoende gekwalificeerde medewerkers te waarborgen. Overigens lopen de belangen van het bedrijfsleven, de werknemers, de burger en ook de overheid in grote lijnen parallel. Voor de overheid is het zaak dat de arbeidsparticipatie verder toeneemt, omdat vanwege de vergrijzing en de daarmee samenhangende afname van de potentiële beroepsbevolking het draagvlak voor sociale voorzieningen verkleint. Zijn er straks wel voldoende leerkrachten en ‘handen aan het bed’? Ondanks de huidige conjuncturele tegenslagen, is het zaak om als bedrijfsleven met alle partners vooral voor ogen te houden dat het zaak is om alle beschikbare en beschikbaar te maken talenten aan te boren.

Veranderingen in de economie, zoals de ontwikkeling richting meer en meer een netwerkeconomie waarin bestaande productieketens aan veranderingen onderhevig zijn. Het meer en meer vervagen van onderscheid tussen werk en privé, het daarmee gepaard gaande toenemende functiemenging vragen om een antwoord van zowel bedrijfsleven, overheden als onderwijs.

Voor de toekomst is de regio ook zonder meer kansrijk. Diverse sectoren die nu een groot gewicht vertegenwoordigen in de regionale economie, zoals de zakelijke dienstverlening en de handel, zijn in principe voldoende toekomstbesteding. Verder zijn er diverse kleinere, maar ook groeiende sectoren en clusters, waaronder bijvoorbeeld leisure en wellness, de cross media sector en de zorg. Door veranderende internationale verhoudingen staat de positie van de Nederlandse en daarmee ook regionale economie onder druk. Productiviteitsverbetering en inzet op kennisdeling en maatwerkproductie en –dienstverlening biedt voldoende kansen. Wil de regio concurrerend blijven dan is het zaak om te blijven vernieuwen en innoveren.

Het is niet alleen een kwestie van kansen pakken en bedreigingen keren, maar ook het blijvend werken aan het oplossen van (structurele) knelpunten op het snijvlak van bijvoorbeeld onderwijs, bereikbaarheid en ruimte. Dat hier een daadwerkelijke samenwerking nodig is tussen bedrijfsleven, overheden en maatschappelijke partners is meer dan voorheen een absolute voorwaarde.

Juist nu is er de noodzaak om een helder beeld te hebben over de ontwikkelingsrichting van de regionale economie. Het tempo waarin de economie zich kan herstellen blijft een vraag die pas over enkele jaren zal worden beantwoord. Eén ding is zeker, het werken aan de toekomst begint vandaag. Daaraan wil de KvK haar bijdrage leveren via deze economische regiovisie.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	2
INHOUDSOPGAVE	2
SAMENVATTING.....	3
1. Benutten van marktkansen	6
1.1 Foto van de huidige economische situatie	6
1.2 Toekomst: 'stippen op de horizon'	16
1.3 SWOT	18
1.4 Uitdagingen.....	19
1.5 Resultaten.....	19
1.6 Projecten.....	21
2 Ondernemen als lifestyle.....	23
2.1 Foto van de huidige economische situatie	23
2.2 Toekomst: 'stippen op de horizon'	28
2.3 SWOT	29
2.4 Uitdagingen.....	29
2.5 Resultaten.....	29
2.6 Projecten korte en lange termijn	32
3 Ruimte voor ondernemen.....	34
3.1 Foto van de huidige economische situatie	34
3.2 Toekomst: 'stippen op de horizon'	38
3.3 SWOT	40
3.4 Uitdagingen.....	40
3.5 Resultaten.....	40
3.6 Projecten korte en lange termijn	42
4. Goede fysieke en digitale bereikbaarheid	43
4.1 Foto van de huidige economische situatie	43
4.2 Toekomst: 'stippen op de horizon'	48
4.3 SWOT.....	50
4.4 Uitdagingen.....	51
4.5 Resultaten.....	51
4.6 Projecten korte en lange termijn	53
Literatuurlijst.....	54

SAMENVATTING

Inleiding

Voor u ligt de Visie op de Regionale Economie 2010-2020 voor de regio Gooi- Eem- en Flevoland. De Kamer van Koophandel Gooi-, Eem- en Flevoland (KvK) heeft deze regionaal-economische visie in de eerste plaats opgesteld naar aanleiding van de fusie tussen de Kamer van Koophandel Flevoland en de Kamer van Koophandel Gooi- en Eemland. Daarnaast maakt de veranderende economie een regiovisie noodzakelijk. Bij het opstellen van de visie is een breed scala aan ondernemers en andere relevante partners betrokken. Daarnaast is gebruik gemaakt van de jaarlijkse Raadpleging onder ondernemers en uiteraard informatie uit het uitgebreide netwerk van accountmanagers in de regio.

De visie is onderdeel van de Meerjarenvisie van de KvK en een uitwerking van het vierde punt: zorgen voor economisch beleid in de regio. Er is gekozen voor een insteek van de visie vanuit vier actielijnen. Deze keuze komt voort uit de wensen van de ondernemer en de constatering die gedaan zijn op basis van de huidige positie van de regio in relatie tot de toekomstige ontwikkelingen.

Actielijn 1 Benutten van kansen in de markt

De KvK staat met de eerste actielijn voor de uitdaging om het benutten van kansen door ondernemers te stimuleren, op het niveau van clusters of netwerken, sectoren en regio's. Centraal de komende jaren staat de vraag hoe houden we de concurrentiekracht van de regio op niveau. Dit betekent dat we op een innovatieve manier kennis moeten delen binnen en tussen sectoren. Op deze wijze zal de KvK daar waar mogelijk en zinvol het realiseren van marktkansen van groepen van bedrijven ondersteunen. Om zicht te krijgen op deze mogelijkheden zal de KvK op diverse manieren het bedrijfsleven opzoeken en de zoektocht naar innovatie bevorderen. De resultaten die de KvK richting 2020 wil bereiken zijn de volgende:

- Netwerkvorming vindt plaats op alle niveaus en is regio- en sectordoorsnijdend
- Nieuwe vormen van detailhandel worden als kans opgepakt in het KvK-gebied
- Ondernemingen in het KvK-gebied zijn bewust met duurzaamheid bezig
- Alle 3 O's (ondernemers, overheid en onderwijs & onderzoek) kennen de economische karakteristieken en statistieken van de regio
- Vrijtjidssector heeft een sterke positie in KvK-gebied
- Innovatie in de dienstensector zorgt voor groei

Actielijn 2 Ondernemen als lifestyle

De uitdaging binnen deze tweede actielijn richt zich op het vergroten van het groeivermogen van onze regionale economie door ondernemerschap. Ondernemerschap in de vorm van meer en beter ondernemerschap, maar ook door meer ondernemende medewerkers en een meer ondernemende organisatiecultuur. Ondernemerschap is een levensstijl en meer dan een vak alleen. Het is daarom van belang, dat het vroegtijdig in ons onderwijssysteem is verweven. Startende en (door)groeiende ondernemers worden gestimuleerd, ondersteund en gefaciliteerd. Om ondernemen als lifestyle te stimuleren, wil de KvK de volgende resultaten bereiken:

- Integrale aanpak in ruimte voor de arbeidsmarkt
- Leven lang leren: employability voor iedereen stimuleren
- Sociale innovatie en lifestylewerken
- I Entrepreneur: ondernemerschap is een keuze, KvK als matchmaker tussen bedrijven en onderwijs
- Stimuleren en faciliteren van starters en zzp'ers

Actielijn 3 Ruimte voor ondernemen

In deze derde actielijn wordt besproken hoe er meer ruimte kan zijn voor ondernemen. Gemeenten, provincies, ondernemers, projectontwikkelaars en makelaars staan voor de opgave nauw samen te werken bij de planning, ontwikkeling en uitgifte van bedrijfsruimte en het opnieuw inrichten van de werkomgeving. De planologie moet afscheid nemen van de naoorlogse functiescheiding en moet functiemenging en integrale gebiedsontwikkeling als uitgangspunt nemen. Gebiedsontwikkeling moet bottom up georganiseerd worden, waarbij de vraag en behoeften van de bestaande gebruikers en eigenaren van het gebied het vertrekpunt moet zijn. De KvK wil met de volgende resultaten ondernemers de ruimte geven om te ondernemen:

- Ruimte tot werkomgeving ontwikkelen: planvorming houdt gelijke tred met de ruimtevraag
- Meer functionaliteit uit ruimte halen: integraliteit als leidmotief bij gebiedsontwikkeling

Actielijn 4 Goede fysieke en digitale bereikbaarheid

De vierde actielijn bespreekt hoe richting 2020 naar een goede bereikbaarheid wordt toegewerkt binnen het KvK-gebied. Steeds meer dringt het besef door dat voor het kunnen realiseren van de benodigde verbeteringen op het gebied van met name fysieke bereikbaarheid, een integrale aanpak gewenst en noodzakelijk is. De maatschappelijke weerstand tegen onnodige mobiliteit en uitbreiding van met name weginfrastructuur is zodanig, dat een effectieve benadering van het mobiliteitsvraagstuk vereist dat de volgende zaken goed geregeld zijn. Ten eerste is het infrastructuurproject ingebed in een breder gebiedsontwikkelingstraject, waarbinnen bijvoorbeeld ook woningbouw, recreatie en natuurontwikkeling een plaats kunnen hebben. In de tweede plaats werkt het bedrijfsleven (en overigens ook andere mobiliteitsgenererende organisaties) actief aan het beperken van onnodige mobiliteit, bijvoorbeeld door actief in te zetten op vervoermanagement, telewerken en flexibele werktijden.

Binnen deze actielijn wil de KvK de volgende resultaten bereiken:

- Infrastructuurprojecten inbedden door win-winsituaties met stakeholders
- Onnodige mobiliteit moet worden voorkomen
- Bereikbaarheid van binnensteden is verbeterd
- De potentie van internet wordt beter benut bij mobiliteitsvraagstukken

Vervolg

Wat nu volgt is de uitwerking van de resultaten. Hiervoor willen wij nadrukkelijk de dialoog aangaan met ondernemers, overheden, kennisinstellingen en andere maatschappelijke organisaties. Deze visie is te beschouwen als een "standing invitation" aan diegenen die de regionale economie een warm hart toedragen. De KvK zoekt naar een rol als verbinder van deze partijen om daarmee tot een integrale aanpak te komen waardoor uiteindelijk het economisch functioneren van de ondernemers en daarmee de regionale economie verbetert. Het werken aan de toekomst begint vandaag. De KvK wil daaraan haar bijdrage leveren via deze economische regiovisie.

1. Benutten van marktkansen

In de regionale economie zijn diverse clusters/groepen van activiteiten en sectoren te onderscheiden. Daar waar marktkansen binnen of tussen clusters liggen zal de KvK haar activiteiten inzetten. Het geografische schaalniveau waarop de KvK dat doet is afhankelijk van de vraag vanuit de betreffende sector. Het begrip regio is daarmee een dynamisch begrip geworden en zal waar zinvol ook de relaties met aanpalende gebieden betreffen. Uit het voorliggende hoofdstuk blijkt dat het KvK-gebied veel kansen biedt voor economische groei. Deze kansen moeten worden benut en daar kan de KvK een belangrijke rol in vervullen. Hiermee is de eerste actielijn ontstaan.

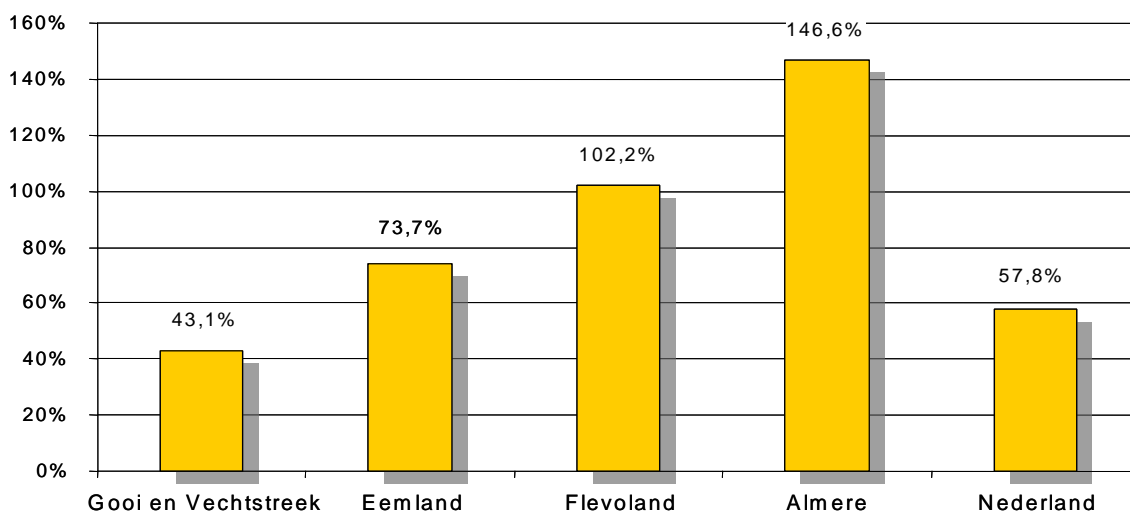
1.1 Foto van de huidige economische situatie

Hoe zit de economie van de regio in elkaar, waar zitten de belangrijkste ontwikkelingen? Welke clusters zijn te herkennen in de diverse regio's binnen de KvK? Op deze vragen geeft de volgende paragraaf een antwoord.

Bruto regionaal product

De grote potentie en groeikracht van de regio blijkt uit de sterke groei in de afgelopen tien jaren. Het bruto regionaal product van Gooi-, Eem- en Flevoland is in de periode 1997-2007 toegenomen met liefst 71,5 procent, terwijl de groei voor Nederland als geheel bijna 58 procent bedroeg. Binnen het KvK-gebied zaten grote verschillen. De groei was het hoogst in Flevoland en dan met name in Almere zoals figuur 1 laat zien¹.

Figuur 1 Toename Bruto Regionaal Product, 1997-2007

Bron: CBS, Regionale Rekeningen

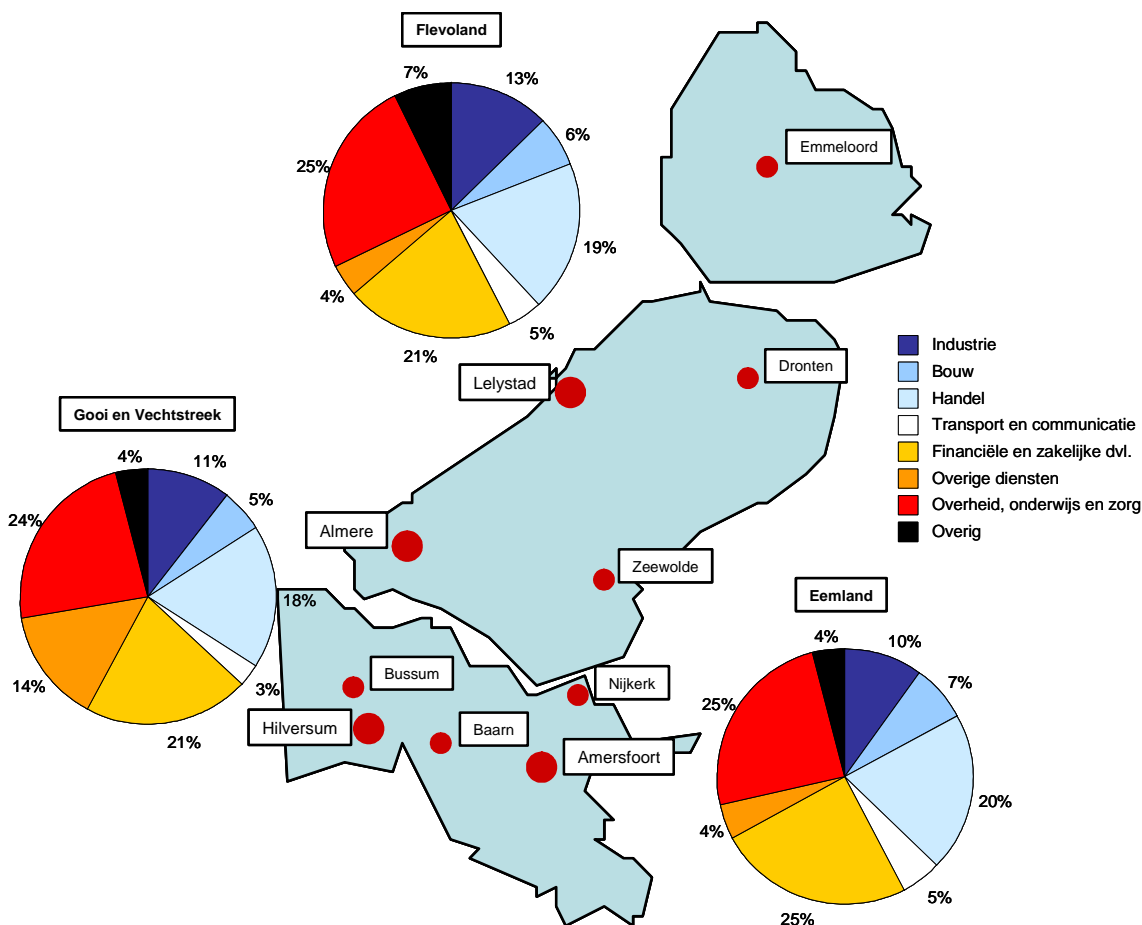
Opbouw van de regionale economie

De twee grootste sectoren van Gooi-, Eem- en Flevoland zijn de zakelijke dienstverlening en de handel met elk bijna 75.000 voltijd banen, waarbij laatstgenoemde sector uiteenvalt in detail- en groothandel. Beide sectoren ontwikkelen zich positief, waarbij de banengroei in de zakelijke dienstverlening de afgelopen jaren zeer sterk is geweest met een totale toename van ruim 20 procent sinds 2002.

¹ NB: de cijfers voor Eemland hebben betrekking op het Stadsgewest Amersfoort; Nijkerk, Scherpenzeel en Renswoude maken hier geen deel van uit.

Deze positieve ontwikkeling van de zakelijke dienstverlening is regiobreed waar te nemen, waarbij de toename in Eemland wat betreft werkgelegenheid in deze sector zelfs nog groter is dan die in Flevoland. Vier op de tien banen in de zakelijke dienstverlening zijn te vinden in Eemland, waarbij de sterke positie van Amersfoort opvalt.

Figuur 2 Werkgelegenheid naar sector

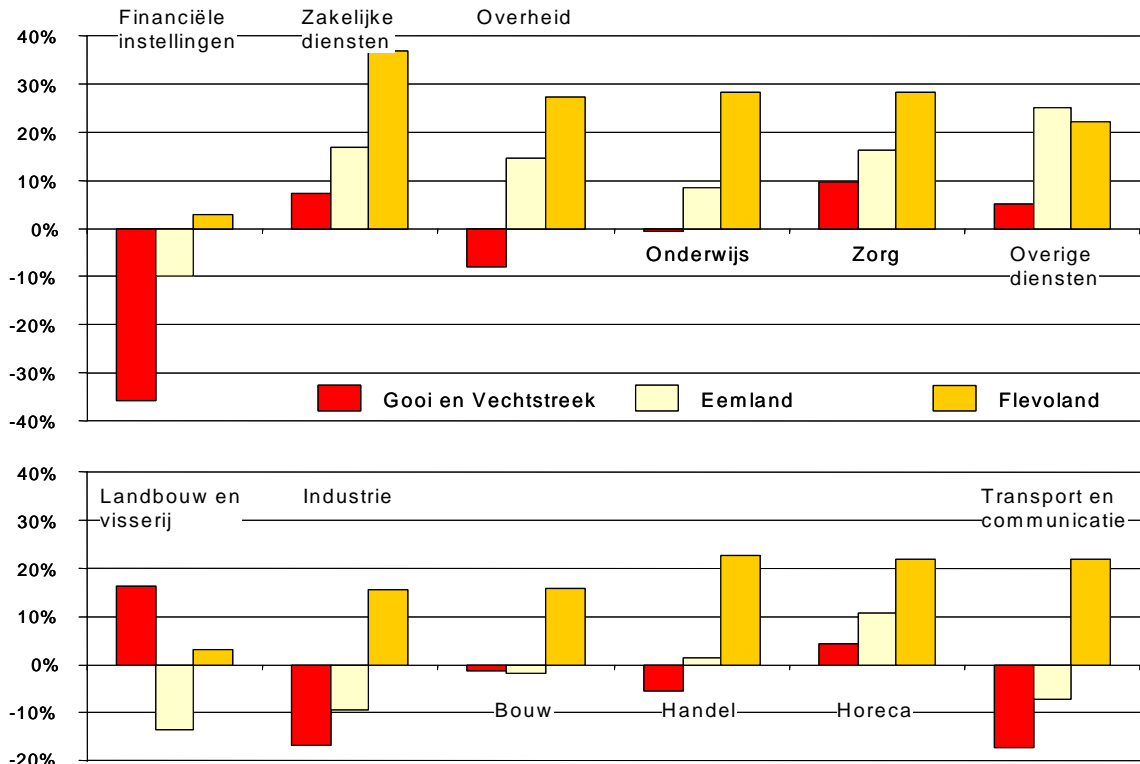

Bron: LISA

De dienstverlening in brede zin, inclusief de banen bij de overheid, in zorg en onderwijs, is niet alleen gemeten naar banen een belangrijke sector, maar ook een sector die relatief sterk is gegroeid in de afgelopen jaren. Waar de werkgelegenheid in de regio als geheel in de periode 2002-2008 met 8,6 procent groeide, steeg de werkgelegenheid in deze sectoren met liefst 14,2 procent. Van alle vooral kantoorgerelateerde sectoren heeft de financiële dienstverlening een krimpende werkgelegenheid. De grootste daling in deze sector is opgetreden in de Gooi en Vechtstreek. Hier is sprake van een teruggang in het aantal fulltime banen met circa 35 procent. Deze ontwikkeling in de financiële sector in de afgelopen jaren kan deels teruggevoerd worden op de in deze sector doorgevoerde rationalisering. Filialen worden opgeheven of samengevoegd en er is een verschuiving van de dienstverlening naar het internet.

In het algemeen is de werkgelegenheidsontwikkeling in Flevoland (plus 23 procent) duidelijk gunstiger dan in de Gooi en Vechtstreek (minus 2,5 procent). In Eemland steeg het aantal fulltime werkzame personen met 5,3 procent zoals figuur 3 laat zien:

Figuur 3 Toename aantal fulltime werkzame personen (2002-2008)

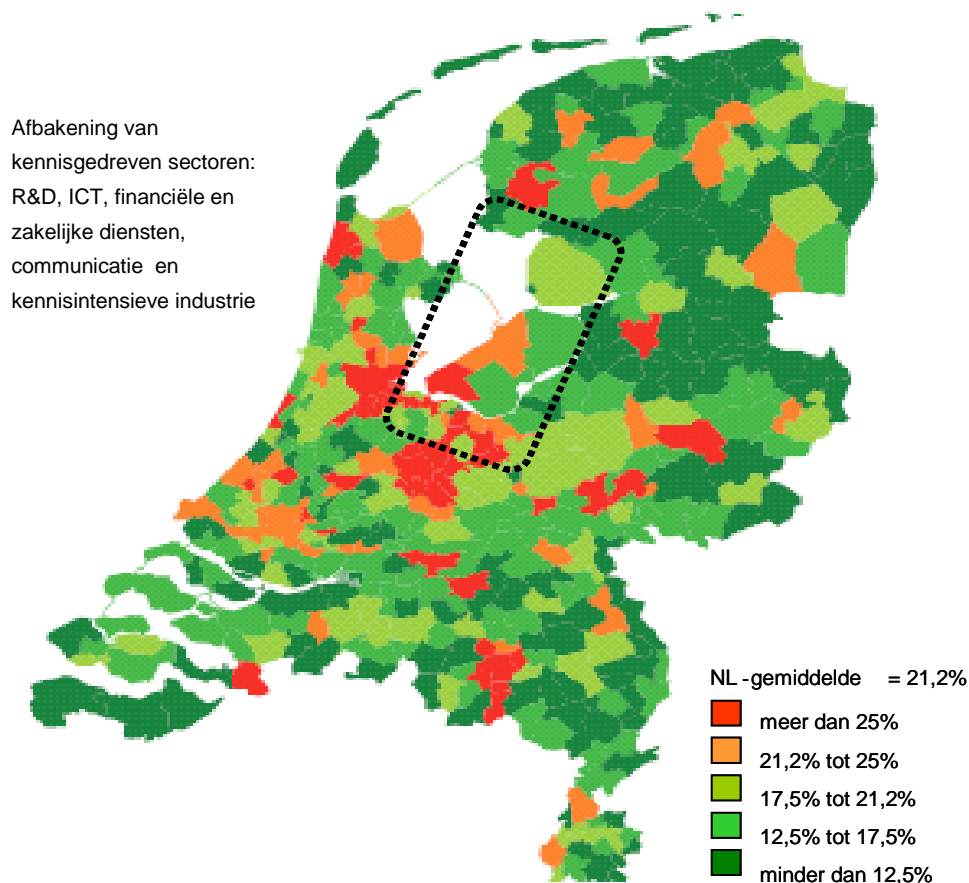
Bron: LISA

Het aantal banen in de sector industrie is de afgelopen jaren licht afgenomen. Wel is de industrie nog steeds goed voor 11 procent van het aantal banen en daarmee van substantieel belang voor de regionale economie. Mede vanwege de ruimtelijke (on)mogelijkheden groeit de sector transport en communicatie ook sterk in Flevoland, terwijl er sprake is van een teruggang in werkgelegenheid in Eemland en Gooi en Vechtstreek.

Kennisintensiteit

Typerend voor Gooi-, Eem- en Flevoland is niet alleen dat de dienstverlening relatief belangrijk is, maar ook dat de bedrijvigheid in de regio relatief kennisintensief is. Het aandeel kennisgedreven bedrijven in de totale economie is in grote delen van de regio hoog. Eemland, een groot deel van de Gooi en Vechtstreek en ook Almere en Lelystad scoren op dit aspect gunstig:

Figuur 4 Kennisgedreven sectoren in totale economie (2007)

Bron: LISA, bewerking Rabobank

De relatief hoge kennisintensiteit wordt niet weerspiegeld in een bijpassend aanbod aan onderwijsvoorzieningen. In de regio is HBO-onderwijs beperkt aanwezig, maar universitair onderwijs ontbreekt volledig. In Amersfoort is er het breedste aanbod op HBO-niveau, met een dependance van de Hogeschool Utrecht, met opleidingen op het gebied van zorg, techniek, bedrijfskunde, informatica en muziek. De particuliere Hogeschool Notenboom met een vestiging in Hilversum verzorgt daar opleiding op het gebied van hotelmanagement, bedrijfskunde en toerisme. Verder is in Hilversum een dependance gevestigd van de Hogeschool voor de Kunsten met een aanbod gericht op kunst en techniek, muziek en vormgeving. De Media-academie zorgt voor met name bij- en nascholing van media gerelateerde beroepen. Als grootste en bovendien sterk groeiende stad kent Almere verhoudingsgewijs een zeer beperkt hoger onderwijsaanbod. Naast de PABO is er verder sinds 2006 een dependance van de Hogeschool van Amsterdam met opleidingen gericht op techniek, informatica, bedrijfskunde en een lerarenopleiding (PABO).

Bedrijvendynamiek

Bedrijvendynamiek uit zich in enerzijds het saldo van vertrekkende en vestigende bedrijven, daarnaast is er een sterke ontwikkeling door een toenemend aantal starters. Het aantal personen dat een eigen onderneming start, is met name sinds 2004 sterk toegenomen. Vergeleken met 1997 is het aantal starters verdubbeld of zelfs nog meer gestegen. Een verdere beschrijving van de startersontwikkeling is terug te vinden in hoofdstuk 2.

Als we kijken naar de dynamiek binnen het bedrijvenbestand zien we, dat in de afgelopen tien jaar (periode 1997-2008) zich per saldo vooral in de Flevolandse gemeenten veel meer bedrijven hebben gevestigd dan er vertrokken zijn. In absolute zin is Almere topscorer. Gemiddeld vestigden zich per jaar circa 100 bedrijven méér dan dat ze verhuisden naar elders. Ook Lelystad (met een positieve balans van circa 35 bedrijven per jaar) en in mindere mate Dronten, Zeewolde en Noordoostpolder trekken meer bedrijven aan dan er vertrekken. Een zelfde beeld zien we voor de regio Eemland, waarbij met name Amersfoort (positieve balans van circa 22 bedrijven per jaar) maar ook Soest, Nijkerk en Eemnes meer bedrijven zien komen dan gaan.

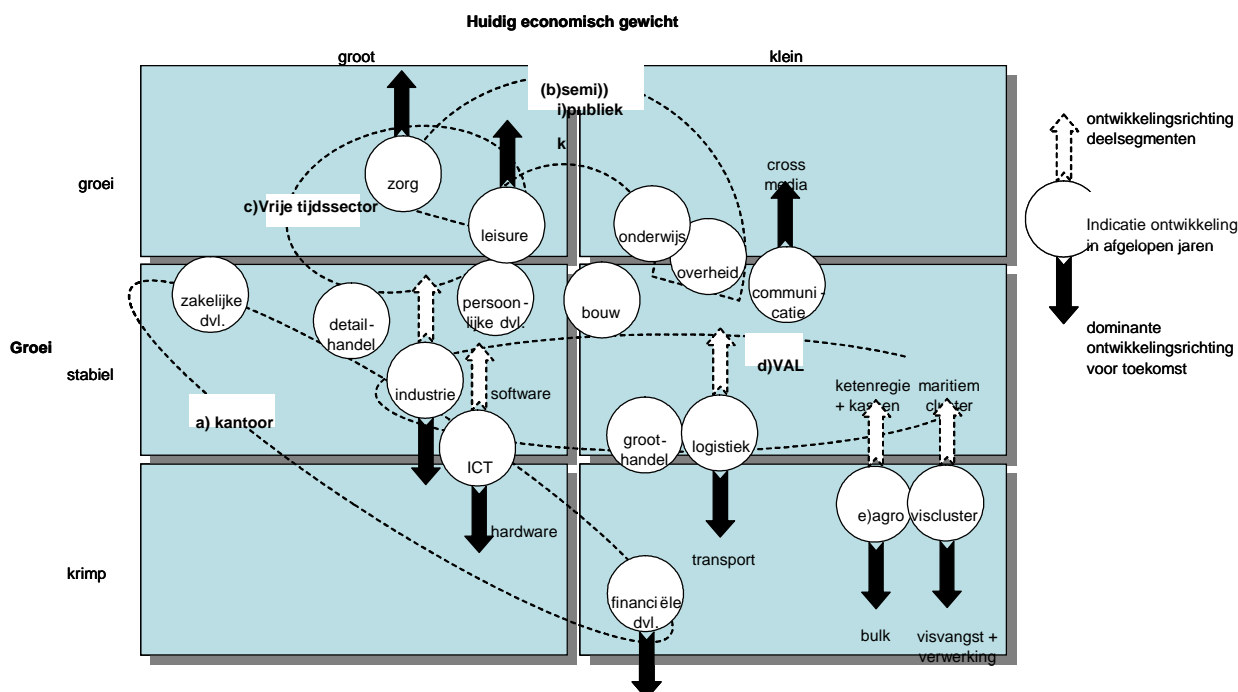
Het tegenovergestelde beeld laat Gooi en Vechtstreek zien. De vestigingsbalans van Bussum en Hilversum is over de laatste tien jaar negatief, waarbij in het geval van Hilversum benoemd moet worden dat deze tendens sinds 2004 is omgebogen. In deze regio trekken Laren, Naarden en Wijdmeren gemiddeld wat meer bedrijven aan dan dat zij verliezen. De meeste bedrijfsverplaatsingen naar elders spelen zich overigens meestal binnen een straal van 50 kilometer af.

Groepen van economische activiteiten

Binnen de regionale economie is een aantal groepen activiteiten te onderscheiden dat qua soort van activiteiten dan wel markt een relatie met elkaar heeft. In het vervolg worden deze aangeduid met de term clusters. Onderscheiden worden:

- dienstverlenende sector (kantorensector)
- (semi)publieke sector
- vrije tijdssector
- logistiek (Value Added Logistics/VAL) en industrie
- agro en visserijcluster.

Figuur 5 Ontwikkeling (clusters van) sectoren over periode 2002-2008 en omvang in 2008

Bron: Kamer van Koophandel Gooi-, Eem- en Flevoland (www.kennisvanmijnregio.nl), bewerking Decisio

a) Dienstverlening in brede zin (kantorensector)

Met 50 tot 60 procent van alle banen vormt de kantorensector in brede zin de basis van de regionale economie. Belangrijke segmenten zijn de zakelijke dienstverlening, met daarbinnen onder meer de ICT als een belangrijke branche en de financiële sector. De ontwikkeling van de financiële sector (inclusief verzekeringsbranche) blijft de laatste jaren overigens wel achter en de perspectieven voor nieuwe banengroei zijn niet rooskleurig. Voor een stad als Amersfoort is de financiële sector echter belangrijk, met als boegbeeld De Amersfoortse en een groot aantal vestigingen van pensioenfondsen.

Een ander hoogwaardig onderdeel van de kantorensector betreft de consultancy, organisatieadvies- en ingenieursbureaus. Hiervan is ook een grote concentratie aanwezig in met name Amersfoort met hoofdkantoren en grote vestigingen van onder meer BMC, Twijnstra Gudde, DHV, Grontmij en vele andere. Advies- en ingenieursbureaus zijn in mindere mate ook vertegenwoordigd in Almere en beide steden hebben voor de toekomst goede kansen hun huidige positie op dit terrein verder uit te bouwen, omdat vanuit beide locaties grote delen van Nederland bestreken kunnen worden. Amersfoort heeft verder aantrekkingskracht op hoofdkantoren en grotere regionale vestigingen van allerlei zakelijke dienstverleners en industriële ondernemingen. Een recente aanwinst betreft de vestiging van het hoofdkantoor van Friesland Campina nabij het Amersfoort CS.

ICT en creatieve industrie

Een specifiek onderdeel van de zakelijke dienstverlening betreft de informatie- en communicatietechnologie (ICT), die vaak sterk gerelateerd is aan de creatieve sector, zeker daar waar het de contentsector betreft. Zowel de ICT als de creatieve industrie zijn in het algemeen sterk vertegenwoordigd in de noordvleugel van de Randstad, met Amsterdam als het belangrijkste concentratiepunt. Ook in steden als Hilversum, Amersfoort en in toenemende mate ook Almere genereren deze sectoren veel bedrijvigheid en banen². De ICT en creatieve industrie is in de regio het sterkst vertegenwoordigd in Hilversum, met name vanwege de cross mediabedrijven in en om het Omroepark, met in totaal liefst 14.215 banen. De ICT-sector en creatieve industrie in de regio is vooral gericht op content (in Hilversum 10.000 banen) en diensten (in Amersfoort 4800 banen en Almere 3500 banen) en in mindere mate op hardware (waar bijvoorbeeld een regio als Zuidoost-Nederland sterk in is). Voor de toekomst biedt dit goede perspectieven, omdat de softwarezijde van de ICT veel sterker groeit dan de hardwarekant.

In de afgelopen tien jaar was de banentoeename in Nederland sterk geconcentreerd in steden als Amsterdam en Utrecht, maar ook in Almere, Amersfoort en Hilversum heeft de sector nog verder aan belang gewonnen. Relatief de grootste groei werd gerealiseerd in Almere (met een jaarlijkse werkgelegenheids groei in deze sector van liefst 10 procent). De jaarlijkse groei van deze sector in Amersfoort (bijna 5 procent) en Hilversum (2,1 procent) lag de afgelopen tien jaar lager.

De creatieve industrie in Hilversum wordt gedomineerd door met een grote hoeveelheid banen bij de omroeporganisaties (circa 5.600 banen), overige bedrijven in radio en televisie (circa 1.475 banen), film (circa 1.200 banen) en uitgeverijen (circa 1.000 banen). Reclamebureaus vormen in Almere juist de grootste branche binnen de creatieve sector met circa 825 banen terwijl in Amersfoort de architecten en landschapsarchitecten relatief zeer sterk vertegenwoordigd zijn met respectievelijk 1.450 en 1.535 banen.

De Noordvleugel is in nationaal perspectief de *hot spot* voor zowel de ICT als de creatieve economie. Er is hier ook sprake van sterk positieve cluster- en netwerkeffecten. De medewerkers van de ondernemingen in deze sectoren zoeken elkaar bij voorkeur op en kunnen bovendien goed bediend worden in deze regio met uiteenlopende woonmilieus.

² iMMovator Cross media Network i.s.m. TNO Innovatie en Ruimte, *Cross media Monitor 2008*, mei 2008.

b) (Semi-) Publieke sector

Niet alleen leisure en wellness groeien sterk en bieden perspectief voor verdere ontwikkeling, dit geldt eveneens voor delen van de semipublieke sector. Met name in de zorg en, in wat mindere mate, het onderwijs is sprake van steeds meer ondernemerschap. Circa een kwart van alle banen in Gooi-, Eem- en Flevoland wordt aangetroffen bij de overheid en in het onderwijs of de zorg. Hierbinnen is de zorg met tussen 11 en 14 procent van alle banen het grootst. Overheid en zorg vertegenwoordigen elk 6 procent van alle banen in de regio. De groei in werkgelegenheid is aanzienlijk. Voor de drie segmenten geldt dat zij het aantal banen zagen toenemen met 13 tot 18 procent in de periode 2002-2008.

Een belangrijk deel van de banen in de zorg is terug te vinden in de eerstelijns zorg van huisartsen, fysiotherapeuten, kraamvrouwen, tandartsen en dergelijke. Daarnaast zijn er de vaak grote instellingen van de tweedelijns zorg: vooral ziekenhuizen, verpleeg- en verzorgingstehuizen en instellingen voor GGZ. Rondom een aantal grotere zorginstellingen ontstaan clusters van gerelateerde activiteiten, bijvoorbeeld in de vorm van zorgboulevards. Zowel Gooi en Vechtstreek als Eemland en Flevoland beschikken over een goede basis voor de verdere ontwikkeling van de zorgsector en zij zetten hier ook actief op in. Almere heeft als ambitie om zichzelf als zorgstad te profileren, onder de noemer 'Almere Health City'.

Ook in Gooi en Eemland worden diverse belangrijke initiatieven ondernomen om de zorg economie te versterken. In de Agenda voor de Toekomst voor de Gooi en Vechtstreek (Innovatieve Verbindingen) hebben de KvK, de provincie Noord Holland en de negen gemeenten in deze regio, deze sector als economisch kansrijk benoemd en aangewezen als één van de ruimtelijk-economische speerpunten³. In Gooi en Vechtstreek is sprake van een relatief grote concentratie aan banen in de zogenoemde 'cure'. Het gaat dan om banen bij ziekenhuizen (Tergooi-ziekenhuizen met circa 3.000 medewerkers en nog eens 180 medisch specialisten), revalidatiecentra zoals de Trappenberg (circa 300 banen) en bij praktijken van huisartsen, tandartsen, psychiaters en dergelijke. Eemland kent in absolute zin evenveel banen in de cure, onder meer bij het Meander Medisch Centrum met circa 3.000 medewerkers en 200 medisch specialisten, maar heeft daarnaast relatief ook zeer veel banen in de gehandicaptenzorg (circa 3.200 banen) en de geestelijke gezondheidszorg (circa 1.900 banen), bij verzekeraars en in de handel.

Verdere ontwikkelingen van het zorgcluster in de Gooi en Vechtstreek worden vooral verwacht van het goed benutten vastgoedlocaties die aantrekkelijk gelegen zijn, de sterke vergrijzing in deze regio en de aanwezigheid van de mediasector, die kan leiden tot innovatieve verbindingen tussen media en zorg. Ook voor Eemland geldt dat de regio ruimtelijk aantrekkelijk is, waardoor voor vrijkomende vastgoedlocaties de zorg soms een passende bestemming kan zijn voor herontwikkeling. Tot slot is het zaak om ook te zorgen voor een passende opleidingsinfrastructuur waarbij in ieder geval op het niveau van ROC/MBO en HBO een voldoende aanbod beschikbaar is.

c) Vrijtijdssector

Naast de grote kantorensector en het voor de regio eveneens belangrijke industrieel-logistieke cluster, wint de vrijetijdseconomie in snel tempo aan economisch gewicht. Onderdeel van deze sector is naast de specifiek toeristisch recreatieve bedrijven ook meer en meer de detailhandel aangezien de consument het funshoppen heeft ontdekt.

De bestedingen aan vrijetijd namen de laatste jaren sterk toe. De vrijetijdseconomie in Gooi-, Eem- en Flevoland is klein ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De vrijetijdsbedrijven bevinden zich aan het Markermeer, de Randmeren en de Loosdrechtse Plassen, te midden van natuurschoon en in een aantal historische steden en stadjes als Amersfoort, Naarden-Vesting, Weesp, Muiden, Urk en Spakenburg. De regio kent ook enkele grote private publiekstrekkingen zoals Walibi World in Biddinghuizen met 850.000 en

³ Bureau Bartels i.o.v. Kamer van Koophandel Gooi- en Eemland, *Stimulering zorg economie in de regio Gooi- en Eemland*, december 2007.

Dierenpark Amersfoort met ruim 700.000 bezoekers in 2008. Daarnaast kan ook Batavia Stad bij Lelystad worden gezien als onderdeel van de bredere vrijetijdseconomie. Winkelen is al lang geen 'boodschappen halen' meer: funshoppen is meer en meer de trend en Batavia Stad trekt vanuit de eigen regio én van buiten zeer veel bezoekers (liefst meer dan 2 miljoen mensen per jaar). Een vierde grote attractie is het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Het in 2006 geopende museum ontvangt inmiddels circa 200.000 bezoekers per jaar. Beeldbepalend voor de regio is verder het jaarlijkse Lowlands festival, dat in 2009 55.000 vooral jongere bezoekers trok voor een groot aantal bands en artiesten.

Naast de grote trekkers van de vrijetijdseconomie, zijn er zeer veel kleine en middelgrote ondernemingen die zich richten op leisure en wellness. Sterk in opkomst zijn onder meer saunabedrijven, fitnesszaken en zonnestudio's. Wellness heeft zowel raakvlakken met de traditionele toerisme- en recreatiesector als met de gezondheidszorg.

Het economisch belang van de recreatieve watersportindustrie is groot. De bruto omzet van de branche in Nederland is liefst 2,6 miljard euro, gerealiseerd door circa 30.000 werkzame personen. Het IJsselmeer en de Randmeren vertegenwoordigen een substantieel deel van de Nederlandse watersportsector. Wel is het zo dat de regio vooral sterk is in dagrecreatie en zakelijk bezoek. Het verblijfstoerisme is nog beperkt ontwikkeld, met uitzondering van het bungalowpark De Eemhof (Center Parcs) in Zeewolde. Voor de zakelijke markt (congressen, evenementen etc.) is de nabijheid van Amsterdam belangrijk. Voor internationale bezoekers is de afstand van Amsterdam naar Almere of het Gooi klein.

Deze sector kent heel eigen werklocatie-eisen die nu niet meebeschoofd worden in de ruimtelijke planvorming. Daardoor is de ontwikkeltijd van meer en innovatieve bedrijvigheid in de vrijetijdssector te lang geworden met als gevolg een te laag investeringsniveau.

Almere en 't Gooi worden beide gerekend tot de toekomstige metropoolregio Amsterdam, sterker nog, zijn de uitgroei-gebieden van deze stedelijke entiteit met 2,5 miljoen inwoners. In het metropolitane aanbod van logiesbedrijven, congres-locaties en internationale culturele trekpleisters komt dit nu niet in Almere en 't Gooi tot uitdrukking.

Detailhandel als onderdeel van de vrijetijdssector

Binnen de detailhandel is er een groot verschil tussen enerzijds Gooi- en Eemland en anderzijds Flevoland. Dit heeft met de oorsprong en leeftijd van de gebieden te maken. De kracht van Gooi- en Eemland is dat er mooie oudere binnensteden zijn waar historie en funshoppen samenkomt. In Flevoland is de kracht de ruimte die er nog is om nieuwe detailhandelsontwikkelingen plaats te laten vinden. Flevoland beschikt over (relatief) nieuwe winkelgebieden, met als nieuwste en tevens grootste winkelgebied het Stadshart van Almere.

Het aanbod in de verschillende gemeenten is weinig onderscheidend. De oorzaak ligt met name in de sterke mate van filialisering die de detailhandel de laatste jaren kenmerkt. Filiaalbedrijven hebben de overhand in het straatbeeld.

Internetverkoop

Het internetwinkelen is de laatste jaren sterk toegenomen. Consumenten gaven in 2006 in Nederland circa 1,2 miljard uit aan online shoppen. Ten opzichte van de totale detailhandelsomzet bedraagt deze online omzet slechts 1,5 à 2 procent. Dat is nu nog heel bescheiden. In 2012 zal echter ongeveer 10 procent van de detailhandelsaankopen via internet worden gedaan.

Het zijn met name de traditionele winkels in de tweedehandsartikelen, boeken, cd's, dvd's, vakantiereizen, vliegtickets en bruin- en witgoed die door het internetwinkelen worden bedreigd.

Het aantal internetwinkels neemt in Gooi-, Eem- en Flevoland gestaag toe. Met een verzevenvoudiging van het aantal internetwinkels in de periode 2002-2007 is het aantal internetwinkels harder toegenomen

dan in Nederland (verviervoudiging). De verwachting is dat het aantal internetwinkels zal blijven groeien en dat dit consequenties zal hebben voor het traditionele straatbeeld in de binnensteden. Bepaalde branches zullen meer en meer verdwijnen.

Buiten de opkomst van internetwinkels is er nog een aantal grote ontwikkelingen gaande binnen de detailhandel. Zo wil de consument een ruim aanbod om producten te kunnen vergelijken. Het gevolg is dat de winkelvoorzieningen in Nederland steeds meer producten aanbieden, waardoor de schaal van de voorzieningen toeneemt. Door schaalvergroting staan kleinschalige, veelal zelfstandige, winkelvoorzieningen onder druk. Er is enerzijds te weinig draagvlak voor gezonde exploitatie en anderzijds te weinig aanbod om de consument aan zich te binden voor de dagelijkse boodschappen. Steeds meer winkels en winkelgebieden ontwikkelen zich met een onderscheidend concept of thema. Denk hierbij aan de groenteboeren met biologische groenten.

Onder andere door de schaalvergroting, branchevervaging en ontwikkeling van nieuwe concepten groeit de wens van de detailhandel naar grootschalige locaties. Hierdoor verschuift detailhandel van reguliere stadscentra naar de randen van de stad (bedrijventerreinen). Hierbij gaat het niet alleen om perifere detailhandelsvestigingen, maar ook reguliere detailhandelsvestigingen.

d) Logistiek (Value Added Logistics) en industrie

Door de ligging aan belangrijke internationale en nationale transportassen en de nabijheid van de Randstad en Schiphol biedt Gooi-, Eem- en Flevoland in potentie grote kansen voor bedrijven in de industrie en logistiek. Tegenover de goede verbindingen en de nabijheid van grote consumentenmarkten in Noordwest-Europa staat wel dat de arbeidskosten in internationaal perspectief relatief hoog zijn. Dit laatste zeker indien de regio als vestigingsplaats wordt vergeleken met het Verre Oosten. Toegevoegde waarde leveren is daarom het parool en waar mogelijk positioneren in de meer hoogwaardige en/of klantgebonden segmenten van de industrie en logistiek. Nichemarkten en maatwerkproductie zijn dan leidende begrippen. Voor bedrijven in de transportsector kan dit betekenen dat zij door middel van (her-)verpakken, labelen of assemblage, waarde toevoegen aan hun product en dienstverlening. Hierdoor kunnen marges groter worden en de toekomstperspectieven verbeteren. Value-Added Logistics is een bedrijfsconcept dat nog steeds goede kansen biedt, ook in een situatie waarbij in de zuivere transportsector vooral Oost-Europese en Baltische chauffeurs marktaandeel veroveren.

In de regio zijn veel voorbeelden aanwijsbaar van ondernemingen die op deze wijze succesvol zijn. Visitekaartjes zijn onder meer de grote Giant-vestiging op het bedrijventerrein Larserpoort bij Lelystad, LG Electronics of Centric Logistics Solutions in Almere.

De industrie is zoals gezegd in veel gevallen sterk verweven met de logistiek. Voor veel industriële ondernemingen, zeker zij die internationaal concurreren, is het door toenemende concurrentie en relatief hoge kosten noodzakelijk om te focussen op onderdelen van het productieproces. Aan de voorkant gaat het dan met name om R&D en design van producten, aan de achterkant gaat het om levering aan en contacten met klanten. Solvay Pharmaceuticals in Weesp is daarvan een illustratie, met circa 400 hooggekwalificeerde R&D-medewerkers. De meeste ondernemingen in de industrie zijn echter een stuk kleiner en behoren tot het midden- en kleinbedrijf. Deze ondernemingen zijn actief in zeer uiteenlopende branches als metaalbewerking, elektrotechniek, voedings- en genotmiddelenindustrie, hout- en bouwmaterialen en nog diverse andere branches.

e) Agribusiness en visserijcluster

Agribusiness: ketenverkorting

Bij landbouw wordt vaak alleen aan de primaire productie gedacht, maar het economisch belang strekt zich uit tot de hele keten van teelt, verwerking, handel, logistiek en onderwijs en onderzoek. De teelt zelf zorgt voor ruwweg een-derde van de toegevoegde waarde van dit agribusinesscomplex. De Nederlandse landbouw is sterk internationaal georiënteerd en is wereldwijd toonaangevend op het gebied van kennis en handel. De primaire landbouw in de KvK-regio staat onder grote druk van ruimteclaims voor woningbouw, natuur en bedrijventerreinen, niet alleen in het Gooi maar ook in toenemende mate in Eemland en Flevoland. Deze ontwikkeling wordt versterkt door de beperkte kennis en aandacht die bestuurders en beleidsmakers van en voor de sector hebben. De landbouw in het KvK-gebied verschilt per subregio. In het Gooi ligt het accent op melkveehouderij en zijn verbreding en stadsgerichte landbouw in opkomst. In Eemland is de intensieve veehouderij sterk vertegenwoordigd, terwijl in Flevoland de akkerbouw de boventoon voert. De ruimtelijke druk op landbouwgrond in Flevoland is hoog door claims van natuur, woningbouw, windenergie en bedrijventerreinen. De grond in Flevoland, met name in Zuidelijk Flevoland, is van zeer goede kwaliteit. In Gooi- en Eemland is de grond minder goed en vooral geschikt voor veeteelt.

Een ander knelpunt voor de sector wordt gevormd door de grote hoeveelheid aan wetten en regels en de juridisch-planologische beperkingen om het boerenbedrijf uit te breiden of er andere activiteiten te gaan uitvoeren. De agrarische ondernemers ervaren dat de overheid in Flevoland en met name de provincie (te) strikt omgaat met regelgeving rond ruimtelijke ontwikkelingen en bouwvergunningen. De mogelijkheden van Flevoland om ontwikkeling en vernieuwing de ruimte te geven worden zo niet benut. De sector zelf reageert op deze ontwikkelingen en knelpunten door een continue schaalvergroting. Het aantal bedrijven in de landbouw neemt af en zal blijven afnemen.

Voor een 'ketenbenadering' is het nodig dat de randvoorwaarden in orde zijn, zoals de (interne) bereikbaarheid en de ruimte(lijke ordening). Hiervoor is nodig dat de planologische kaders worden afgestemd op de bedrijfeconomische ontwikkelingsmogelijkheden. Dit betekent dat de regelgeving flexibeler moet kunnen worden toegepast. In de praktijk kan dat betekenen dat er algemene kwalitatieve eisen worden gesteld aan landschappelijke inpasbaarheid van bebouwing. Van groot belang is tevens dat er ruimte komt om nevenactiviteiten toe te staan die in het verlengde liggen van de ketenbenadering van een agrarische onderneming.

Visserij: productinnovatie

De visserijsector is voor met name Urk een belangrijke economische activiteit. De sector staat echter wel onder druk de laatste jaren. Door Europese regelgeving en kleiner wordende quota, zijn vissers gedwongen minder dagen te vissen of schepen uit de vaart te nemen omdat deze bij de huidige vangstmogelijkheden onvoldoende rendabel zijn. Daarbij zijn de brandstofkosten sterk gestegen. Ondernemers spelen echter in op deze gewijzigde omstandigheden. De visserijvloot richt zich op steeds meer soorten vis, bijvoorbeeld minder op schol, wat wel betekent dat de navolgende schakels in de productieketen daar in mee dienen te gaan. De visserijsector op Urk is daarbij ook veel breder dan alleen de visserijvloot. De verwerkende industrie is belangrijk, evenals handel en kennis. Daarnaast speelt Urk in op de culinaire en maritieme kanten van de vis. De afhankelijkheid van de Noordzeevis wordt steeds kleiner. Verwerkingsbedrijven en bedrijven in de logistiek zijn bij uitstek internationaal georiënteerd. Investeren in kwaliteitbewaking is van groot belang in de sector, evenals flexibel kunnen inspelen op soms snel wijzigende marktomstandigheden. Bedrijven verwerken en verhandelen steeds meer kweekvis en nieuwe vissoorten (denk hierbij aan tilapia of pangasius). Ook de logistiek is een belangrijk onderdeel van de kracht van het visserijcluster in Urk. Veel bedrijven zijn in staat om binnen 24 uur klanten te voorzien verspreid over heel Europa. Kansen liggen er ook in de combinatie van visserij met horeca en toerisme en recreatie. Het

visserijprofiel van Urk maakt de gemeente aantrekkelijk voor bepaalde soorten restaurants. Verder heeft Urk naast een werkhaven ook een toeristische binnenhaven die een belangrijke bijdrage levert aan het toeristisch-recreatieve klimaat in Urk.

Huidige rol KvK

De KvK is de afgelopen jaren actief bezig geweest met het creëren en stimuleren van cross-overs tussen verschillende sectoren. Goede voorbeelden zijn cross media-zorg-toerisme/recreatie. Doel hiervan is het bevorderen van innovatie binnen deze sectoren. Op deze manier ontstaan er nieuwe marktkansen welke benut kunnen worden.

De KvK zet in op een evenwichtige detailhandelstructuur in iedere gemeente vanuit een regionale blik. Versterking van de concurrentiepositie van (binnen)steden stimuleren ondernemers in onder anderen de detailhandel en horeca tot het bedenken van nieuwe concepten.

Het ondersteunen van ondernemers in diverse sectoren zoals de cross media, vrije tijds sector en visserij om te werken aan product vernieuwing.

1.2 Toekomst: ‘stippen op de horizon’

De ontwikkelingsrichting van clusters is sterk wisselend. De verwachting is dat bepaalde sectoren verder zullen doorgroeien, maar dat anderen het moeilijk zullen krijgen en zich zullen moeten vernieuwen (zie figuur). Soms is er sprake van niches binnen een sector waar wel kansen liggen. Innovatie is en blijft een absolute voorwaarde om de concurrentiekracht van de regio overeind te houden.

Een blik naar de toekomst laat de volgende ontwikkelingslijnen zien.

Van denken en werken in clusters en sectoren naar netwerkbenadering op diverse schaalniveaus

Een afgeleide van de trend van individualisering is de opkomst van de netwerkeconomie en de netwerksamenleving. Economische activiteiten vinden mede als gevolg van de toegenomen uitbesteding minder plaats binnen een hiërarchische (bedrijfs)structuur, maar meer in een samenspel van gelijkwaardige, op zichzelf staande entiteiten die via meerdere netwerkrelaties met elkaar in verbinding staan. In- en outsourcing van activiteiten is deel van de economische dynamiek. Flexibel inspelen op veranderende marktkansen maakt dat bedrijven steeds meer samenwerken met een grote groep veelal ZZP'ers die ingebed zijn in het productieproces. De communicatie binnen deze netwerkrelaties verloopt deels virtueel en op internationale en zelfs mondiale schaal, voor een ander deel blijven ondernemers en andere actoren elkaar op lokale en regionale schaal fysiek ontmoeten en zakendoen. De KvK heeft hierin een verbindende, allianties smedende rol, ook over bestuurlijke en haar eigen grenzen heen.

Een beeld van de regionale economie in 2020

De diensteneconomie van het KvK-gebied is sterk in zakelijke, financiële en ICT-diensten, de media en de zorg. In 2020 zorgen de diensten voor 80 procent van de banen. Echter, in termen van Bruto Regionaal Product, export en indirecte werkgelegenheid zijn en blijven de industrie en de landbouw van groot belang. Een belang dat overigens nogal eens wordt onderschat. Hoewel de grote bulkindustrie en grootschalige productielandbouw minder in Nederland te vinden zijn en zich meer in opkomende economische naties als China, overig Azië, Oost-Europa en Brazilië ontwikkelen blijven de Nederlandse industrie en landbouw in nichemarkten en kennisintensieve en specialistische activiteiten internationaal toonaangevend. Dit betekent een verschuiving van financiële en economische centra, van productie en daarmee van logistieke stromen. Het is zaak dat Nederland in de gemondialiseerde en geliberaliseerde economie een rol blijft houden in handel en logistiek en blijft inzetten op kennisontwikkeling. Flevoland heeft goede troeven voor verdere ontwikkeling van het agribusinesscomplex en als vestigingsplek voor logistieke activiteiten (assemblage, herverpakken, distributie e.d.).

Op het gebied van cross-media heeft het Gooi goede troeven voor verdere versterking van haar positie in Europa. Amersfoort is steeds centraler komen te liggen en heeft zich ontwikkeld tot kantorencentrum met een nationale en landsdelige impact. In Almere is een New ICT cluster tot ontwikkeling gekomen.

In de zorgsector zal in 2020 een verdergaande commercialisering hebben plaatsgevonden. Preventie en aandacht voor de gezonde mens krijgt meer de overhand. Amersfoort profileert zich samen met de bedrijven in de sector als stad voor de gezonde mens. Door de toenemende vergrijzing en groter wordende zorgvraag zijn nieuwe innovatiezorgconcepten ontwikkeld. In de Gooi en Vechtstreek is een proeftuin ontwikkeld voor nieuwe zorgconcepten. De kustzone van Almere Poort is tot een toonaangevende locatie op het gebied van Beauty en Wellness ontwikkeld.

Leisure, oftewel de vrijtijdseconomie, is mede door de toegenomen welvaart en de vergrijzing, in 2020 verder gegroeid als economische factor. 'Sport en wellness', 'levensgenieten', 'beleven en ervaren', maar ook 'rust en ruimte' zijn hierin steekwoorden. Mede door de schaarse ruimte zullen combinaties worden gemaakt met landbouw, natuur en wonen. De mogelijkheden voor waterrecreatie in het Marker- en IJmeer, de randmeren en de meren en wateren in de Gooi en Vechtstreek zijn vergroot in combinatie met ecologische versterking en waterbeheer. Flevoland kan zich verder ontwikkelen als een provincie voor grootschalige leisurevoorzieningen en -evenementen. De natuur in het KvK-gebied wordt beter ontsloten voor de recreant en aan de randen komen horeca- en andere voorzieningen die de belevingswaarde en aantrekkingskracht vergroten. In de landschapsontwikkeling zal meer en meer worden gezocht naar combinaties van aantrekkelijke vormen van landbouw ('de koe in de wei'), natuur en recreatie.

De winkelgebieden in de stadscentra zijn veranderd in verblijfsgebieden waar recreatie, detailhandel, natuur en water samen komen. Er bestaan winkels zonder kassa, dit zijn belevingscentra. Internet speelt in deze verblijfsgebieden een belangrijke rol om bezoekers te trekken en in het gebied te wijzen op interessante aanbiedingen. Bereikbaarheid van deze winkelgebieden is heel belangrijk. De internetwinkel is meer en meer het middel om producten te kopen. De consument koopt zijn product vaker direct bij de producent zonder dat daar nog een kanaal tussen komt. Nieuwe vormen van logistiek zijn dan ook toegepast op de nieuwe vormen van detailhandel. Aan de randen van de steden liggen PDV-winkelgebieden aangevuld met grootschalige winkels die geen plek kunnen vinden in de stadscentra.

De agrarische sector heeft kans gezien om haar activiteiten uit te breiden met andere functies in de productieketen (be- en verwerking, onderzoek, inpakken e.d.) om de concurrentiekracht en levensvatbaarheid te vergroten. De ontwikkeling van een Agrocomplex in de Noordoostpolder is een feit. Kennisinstituten zijn behouden en waar mogelijk uitgebreid en versterkt.

Ook in het Gooi en (delen van) Eemland is de 'verbreding' van de landbouw ingezet. Hier meer in de vorm van verschillende recreatieve functies, zoals een Bed & Breakfast of een kampeerboerderij. De mogelijkheden hiervan zijn echter sterk regiogebonden. In het Gooi en (in delen van) Eemland zijn hiervoor betere mogelijkheden dan in Flevoland, waar dergelijke activiteiten nauwelijks rendabel zijn te maken en de landschappelijke kwaliteit ook onvoldoende is voor toerisme.

1.3 SWOT

Naar aanleiding van de huidige situatie en toekomstbeelden kan de volgende SWOT worden opgesteld:

<p><u>STERKTEN</u></p> <ul style="list-style-type: none">▪ Centrale ligging in Nederland▪ Amersfoort is aantrekkelijk als kantorenlocatie▪ Relatief sterke creatieve sector in KvK-gebied▪ Ligging aan belangrijke (inter)nationale transportassen en de nabijheid van Randstad en Schiphol. Dit biedt mogelijkheden voor bedrijven in de industrie en logistiek.▪ Aanwezigheid van fysieke ruimte voor ontwikkelingen waar ook natuur aanwezig is▪ Aanwezigheid van een aantal grote (vrijetijds) attracties	<p><u>ZWAKTEN</u></p> <ul style="list-style-type: none">▪ Segment verblijfstoerisme is niet sterk vertegenwoordigd in KvK-gebied▪ Gebrek aan een wervend economisch profiel, lage attractiewaarde▪ Weinig onderscheidend vermogen in het aanbod van detailhandel▪ Versnippering van bestuurlijke besluitvorming
<p><u>KANSEN</u></p> <ul style="list-style-type: none">▪ Uitbreiding Europese positie van het Gooi en Almere op het gebied van cross media▪ Groei van de vraag naar Leisure en Wellness▪ Door diversiteit aan sectoren in het gebied zijn er meer mogelijkheden voor cross-overs▪ Er is ruimte voor ontwikkelingen in Flevoland en Eemland en dus ook voor het benutten van marktkansen▪ Natuur wordt steeds meer een maatschappelijk belang en is koppelbaar aan de economie▪ Ontwikkeling van nieuwe vormen van energievoorzieningen▪ Ontwikkeling als onderdeel van de Metropoolregio Amsterdam▪ Duurzaam ondernemen als vestigingsplaatsfactor	<p><u>BEDREIGINGEN</u></p> <ul style="list-style-type: none">▪ Toenemend aantal regels, beperkingen en vergunningen▪ Ogenscheinlijke tegenstelling tussen rode en groene ontwikkelingen▪ Toenemende congestie remt bereikbaarheid regio▪ Druk op de ruimte in met name het Gooi

1.4 Uitdagingen

Centraal de komende jaren staat de vraag hoe houden we de concurrentiekracht van de regio op niveau. Dit betekent dat we op een innovatieve manier kennis moeten delen binnen en tussen sectoren. De potentie van (nieuwe) sectoren als de cross media, leisure en zorg moeten verder worden benut. Meer "traditionele" bedrijvigheid zal moeten werken aan product en procesvernieuwing. Daar waar dit ondersteund kan worden door het smeden van strategische allianties tussen bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen zal dit georganiseerd moeten worden. Belemmeringen in regelgeving en administratieve lasten dienen te verminderen.

Op deze wijze zal de KvK daar waar mogelijk en zinvol het realiseren van marktkansen van groepen van bedrijven ondersteunen. Om zicht te krijgen op deze mogelijkheden zal de KvK op diverse manieren het bedrijfsleven onderzoeken en de zoektocht naar innovatie bevorderen.

1.5 Resultaten

Netwerkvorming vindt plaats op alle niveaus & regio- en sectordoorsnijdend

Een steeds belangrijker wordende succesfactor voor ondernemingen, is netwerkvorming. Vitamine 'r', ofwel relaties, kan belangrijke nieuwe kansen opleveren voor ondernemers en het is daarom zaak om ondernemers zoveel mogelijk gelegenheden te bieden interessante partners te ontmoeten. Nieuwe netwerken kunnen gestimuleerd worden, door optimaal gebruik te maken van de digitale mogelijkheden en ondernemers die hier nog onvoldoende gebruik van maken, te stimuleren. Er liggen daarnaast ook kansen door ondernemers in het eigen KvK-gebied te verbinden met ondernemers in aangrenzende regio's. Sterke verbanden zijn er van oudsher tussen de Gooi en Vechtstreek en Amsterdam en ook Almere en Amsterdam en Eemland en Nijkerk/Barneveld zijn op veel gebieden sterk verbonden. De KvK ziet dergelijke regio-overstijgende verbanden als extra kansen en wil hier graag met de aangrenzende Kamers van Koophandel verder op inspelen. In die zin is Kamer van Koophandel Gooi-, Eem- en Flevoland bij uitstek een schakelregio.

Het faciliteren van clusters van bedrijven om te zoeken naar nieuwe mogelijkheden in de markt, het leggen van slimme dwarsverbanden tussen sectoren zijn daarin sleutelbegrippen. Naast goede dwarsverbanden tussen de ondernemers kunnen contacten met andere partijen ook van belang zijn om projecten of activiteiten van de grond te krijgen. Zeker het leggen van strategische allianties met organisaties vanuit bijvoorbeeld de woningbouw, culturele en milieuhoek kunnen bijdragen aan vernieuwende concepten en leiden tot nieuwe business.

Zo geven ondernemers in de raadpleging 2009 aan voor de KvK de rol van netwerk faciliteerder (matchmaker) te zien weggelegd. Hierbij is het vooral van belang dat ondernemers in contact kunnen komen met enerzijds branchegenoten waarbij 'best practices' uitgewisseld kunnen worden en anderzijds acquisitie gepleegd kan worden bij potentiële afnemers.

Nieuwe vormen van detailhandel worden als kans opgepakt in het KvK-gebied

Binnen de detailhandel is er de afgelopen jaren veel veranderd, maar ook de aankomende jaren zal de dynamiek in deze branche groot zijn. Nieuwe vormen van detailhandel zijn in opkomst. Vaak worden deze nieuwe detailhandelsvormen als bedreiging ervaren door de bestaande winkelgebieden, maar de kracht ligt hem in het zoeken en benutten van kansen.

Deze kansen kunnen gezocht worden in het vergroten van het innovatieve vermogen van detaillisten, maar ook in versterking van innovatie binnen bestaande winkelgebieden. De ruimte geven aan nieuwe vormen van detailhandel speelt hierin ook een grote rol. De ruimte moet in of rondom de huidige winkelgebieden gecreëerd worden. Dit om oneerlijke concurrentie te voorkomen en functies toe te

voegen aan de huidige winkelgebieden. Door het toevoegen van extra functies in een winkelgebied wordt wederom het onderscheidende vermogen van een winkelgebied vergroot. Het faciliteren van nieuwe vormen van detailhandel is daarbij erg cruciaal. Denk hierbij aan nieuwe logistieke mogelijkheden. Dat overheden een belangrijke rol hebben in het regelen van voorwaarden in termen van ruimtelijke reserveringen en faciliteiten is evident.

Ondernemingen in KvK-gebied zijn bewust met duurzaamheid bezig

Duurzaamheid is een thema dat steeds meer een positie veroverd binnen het ondernemerschap. Dit levert naast maatschappelijke voordelen ook voordelen voor de individuele ondernemer op. Daarnaast ligt er een kans voor de regio om zich te profileren als duurzaam gebied hetgeen als extra vestigingsfactor kan worden ingezet.

Alle 3 O's kennen de economische karakteristieken en statistieken van de regio

Het is voor de regionale economie van belang dat alle O's: Ondernemers, Onderwijs & Onderzoek en Overheid met elkaar verbonden zijn. Belangrijk daarbij is dat iedereen dezelfde kennis heeft over de karakteristieken en statistieken van de regio. Op deze manier kunnen kansen gezien en benut gaan worden. De KvK wilt deze verbindende factor zijn. Dit wordt nu al gedaan door o.a. kennisvanmijnregio.nl. Ook andere onderzoeken die de KvK op dit moment uitvoert dragen daar een steentje aan bij. In de toekomst zal deze signalerende rol van de KvK sterker zijn. De KvK als het kenniscentrum op het gebied van ondernemerschap in de KvK-regio voor de 3 O's.

Vrijtjidssector heeft een sterke positie in KvK-gebied

'Leisure' is een sterk groeiende bedrijfstak. Voor de regio liggen hier diverse kansen. In en rondom steden is behoefte aan allerlei vormen van ontspanning, die ook economische activiteiten opleveren. De regio kent een aantal grote en nationaal bekende toeristisch-recreatieve voorzieningen, met name voor een 'dagje uit'. Groeikansen liggen er ook in het beter aansluiten op de kracht van Amsterdam als internationale trekpleister voor zakelijke en niet-zakelijke toeristen. Het is interessant om in te spelen op dat type toerist dat afkomt op de grootstedelijke attracties van Amsterdam enerzijds, maar anderzijds graag in een rustiger en veiliger omgeving overnacht. Ingezet moet worden op enkele grootschalige ontwikkelingen, bijvoorbeeld een aantrekkelijke locatie zijn voor ruimtevragende zakelijke hotellerie, die voor een deel ook internationale en op Amsterdam gerichte bezoekers kan faciliteren. Maar ook op versterking van innovatieve concepten in deze sector door gebruik te maken van kennis uit andere sectoren als de cross media.

Innovatie in de dienstensector zorgt voor groei

De cross media sector maakt een belangrijk deel uit de van de regionale economie. Deze positie biedt kansen om zich verder, ook internationaal te positioneren. Een samenwerking tussen onderdelen van deze sector (o.a. Amsterdam, Hilversum en Almere) zorgt voor een krachtige internationale propositie. Daarvoor zal o.a. het New ICT cluster in Almere verder moeten worden ontwikkeld. Door de beschikbaarheid van breedbandige infrastructuur zijn er kansen voor de dienstensector om hun producten te vernieuwen en nieuwe business te genereren. Dit proces vraagt om ondersteuning. Het inzetten op innovatie in andere sectoren door gebruik te maken van kennis en ervaring uit bijvoorbeeld de cross media sector kan vernieuwing in sectoren als zorg en toerisme versnellen.

1.6 Projecten

Netwerkvorming vindt plaats op alle niveaus & regio- en sectordoorsnijdend

Project	Doel van het project	Termijn
Netwerkvorming ondersteunen: sectoraal maar ook via cross-overs uitwisseling van kennis.	Uitrollen en toepasbaar maken van state of the art kennis binnen en tussen sectoren om bedrijven te faciliteren in het zoeken naar nieuwe marktkansen.	Korte en middellange termijn
Urk Fish Center	Collectieve producthandelsorganisatie t.b.v. resultaatsverbetering visserijsector.	Korte termijn

De nieuwe vormen van detailhandel worden als kans opgepakt

Project	Doel van het project	Termijn
Cursus internetshop voor detaillisten.	Innovatieve vermogen van de detaillisten vergroten zodat internet geen bedreiging maar een kans vormt.	Korte termijn
Nieuwe detailhandel, nieuwe locaties?	Ruimte bieden aan nieuwe marktconcepten zonder afbreuk te doen aan bestaande clusters.	Lange termijn
Pilot nieuw logistiek concept	Steden logistiek voorbereiden op nieuwe vormen van detailhandel. In overleg met de transportsector opzetten van een pilot.	Lange termijn

Ondernemingen in de regio ondernemen duurzaam

Project	Doel van het project	Termijn
Workshop duurzaam ondernemen	Ondernemers bewust maken van de voordelen van het verduurzamen van producten/diensten	Korte termijn
Faciliteiten creëren voor duurzame bedrijven.	Hierdoor wordt het aantrekken van duurzaam gerelateerd bedrijven makkelijker, waardoor een USP wordt ontwikkeld in de acquisitie.	Lange termijn

De stakeholders in de regio kennen de economische karakteristieken en statistieken van de regio

Project	Doel van het project	Termijn
Conjunctuurenquête (COEN)	Kwartaalbeeld van het economisch functioneren van de regio in landelijk perspectief via CBS.	Continu
RegioHartslag	Kwartaalpeiling onder een groep bedrijven rond regionaal actuele thema's.	Continu
Kennis van mijn regio	Beschikbaar stellen van (actuele) regionale economische informatie	Continu

De economische betekenis van de vrije tijdssector groeit bovengemiddeld

Project	Doel van het project	Termijn
Ittrotator Gooi en Vechtstreek	Het stimuleren van vernieuwingen in de toeristische sector in de Gooi en Vechtstreek.	Korte en Lange termijn
Citymarketing	Verbeteren economisch functioneren van het centrumgebied, opzetten professionele projectorganisatie.	Kort
Randmeren	Vergroten van de bekendheid van Randmeren middels het ontwikkelen van een toeristisch-recreatief product. Bevorderen van samenwerking.	Kort

Innovatie in de dienstensector zorgt voor groei

Project	Doel van het project	Termijn
Amersfoort Innovatief Sterk	Creativiteit en innovativiteit van Amersfoort versterken	Kort
iMMovator Cross media Netwerk	Stimuleren van de economische ontwikkeling van de cross media sector in Noordvleugelverband.	Korte en lange termijn
Kansen voor Flevoland	Stimuleren van kennisoverdracht in een vijftal focusgebieden.	Kort
Zorgeconomie	Stimuleren van de economische betekenis van de zorgsector door toepassing van innovatie.	Kort

2 Ondernemen als lifestyle

Méer aandacht voor ondernemerschap is van groot belang voor de economie van Gooi-, Eem- en Flevoland. Een goed regionaal ondernemingsklimaat stimuleert de ontwikkeling van zowel startende als (door)groeïende ondernemingen; het heeft ook aantrekkingskracht op buitenlandse bedrijven die zich in Nederland willen vestigen. Meer en beter ondernemerschap schept de economische dynamiek die noodzakelijk is voor het groeivermogen van onze regionale economie. Er moet meer erkenning komen voor de belangrijke maatschappelijke rol van ondernemers en het is daarom ook gewenst dat jongeren al op school kennis maken met ondernemers en het ondernemerschap zien als een aantrekkelijk toekomstbeeld. Voor veel mensen is zelfstandig ondernemerschap een middel tot zelfvervulling en individuele ontplooiing. Verder kan ondernemerschap bijdragen aan de integratie en emancipatie van bepaalde achterstandsgroepen.

Ondernemerschap wordt niet alleen gezien als bedrijf, maar ook hoe de medewerker zich opstelt in het bedrijf. Het vereist een nieuwe manier van werken. Een tekort aan arbeidskrachten in de toekomst, maakt dit zelfs noodzakelijk. De grote opgave om als regio alle zeilen bij te zetten om al het aanwezige talent te mobiliseren, zal moeten worden uitgewerkt naar acties die effectief zijn en waarvoor in het bedrijfsleven en bij zijn partners draagvlak kan worden gecreëerd. Investeren in human capital en ondernemerschap kan daarbij de rode draadvormen. Al deze ontwikkelingen worden weergegeven in de tweede actielijn.

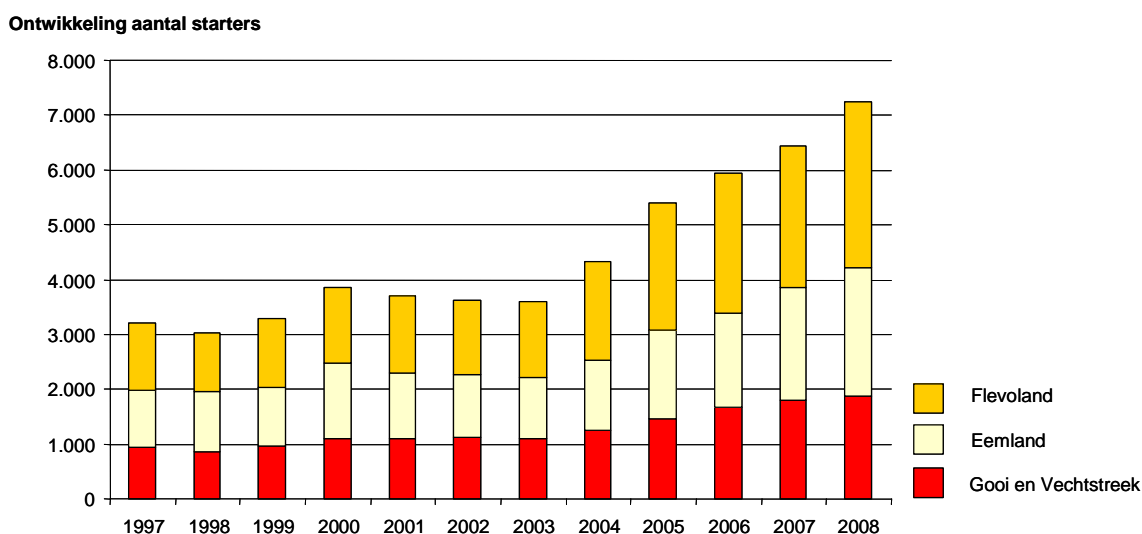
2.1 Foto van de huidige economische situatie

Hoe ziet onze regionale startersindex eruit? Hoeveel mensen wonen hier, maar werken elders? Kortom wat is op dit moment het beeld van onze (startende) bedrijvigheid en arbeidsmarkt in de regio.

Starters⁴

Het aantal personen dat een eigen onderneming start, is met name sinds 2004 sterk toegenomen. Vergeleken met 1997 is het aantal starters verdubbeld of zelfs nog meer gestegen.

Figuur 5 Ontwikkeling aantal startende ondernemers (1997 t/m 2008)

⁴ Starters zijn ondernemers in de eerste vijf jaar van hun bestaan.

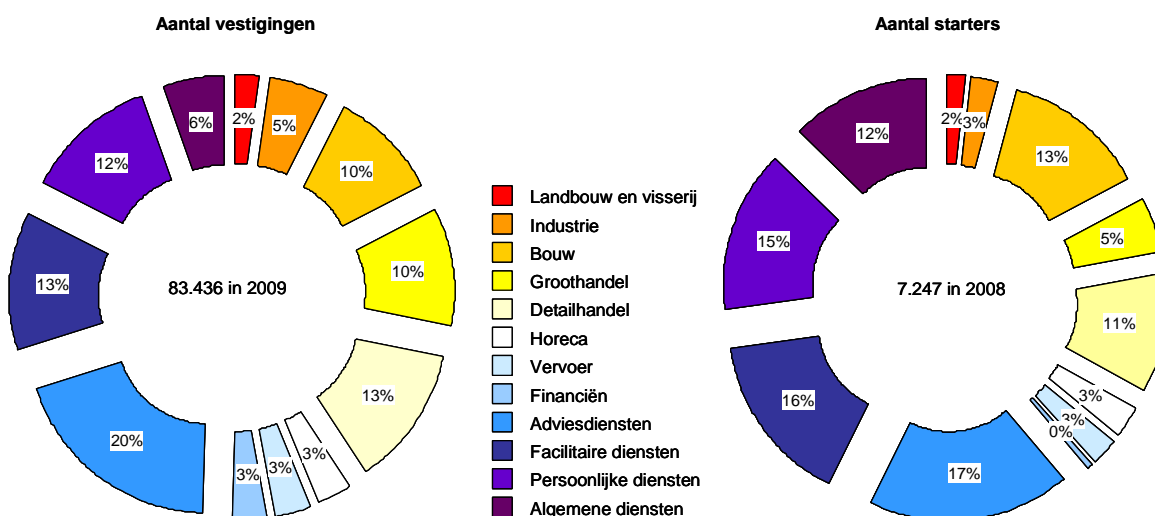
Bron: Kamer van Koophandel Gooi- Eem- en Flevoland, 2009

De grootste stijging komt op rekening van Flevoland (+150 procent) en Eemland (+123 procent), maar ook in de Gooi en Vechtstreek was de stijging zeer groot met precies een verdubbeling over genoemde periode.

Van alle starters is méér dan 60 procent actief in de dienstverlenende sectoren (61,4 procent in 2008), met name in de advies en facilitaire dienstverlening. Grote aantallen starters zijn er ook in de bouw (13,2 procent). Relatief weinig starters zien we in de groot- en detailhandel.

Van alle startende ondernemers is een relatief groot en stijgend aandeel vrouw. Ruim een kwart van alle ondernemers in Gooi, Eem- en Flevoland is vrouw, maar inmiddels is bijna 40 procent van alle starters vrouw. Sectoren waar verhoudingsgewijs de meeste vrouwelijke ondernemers werkzaam zijn, zijn de persoonlijke dienstverlening (iets meer dan de helft van alle ondernemers), algemene en overige vormen van dienstverlening (45 tot 50 procent). In deze sectoren is een nog groter deel van de starters vrouw. Het gaat dan om ruim de helft tot tweederde van alle starters.

Figuur 6 Aantal vestigingen per 1 januari 2008 en aantal starters in 2008

Bron: Kamer van Koophandel Gooi-, Eem- en Flevoland (handelsregister), 2009

Jonge entrepreneurs en zzp'ers (Zelfstandige Zonder Personeel)

Mensen die kiezen voor het ondernemerschap en een eigen bedrijf starten, zijn verder relatief jong. Circa 12 procent van de starters is jonger dan 25 jaar. De meeste jonge starters zijn werkzaam in de facilitaire dienstverlening (19 procent), de persoonlijke dienstverlening (18 procent) en in de bouw (15 procent).

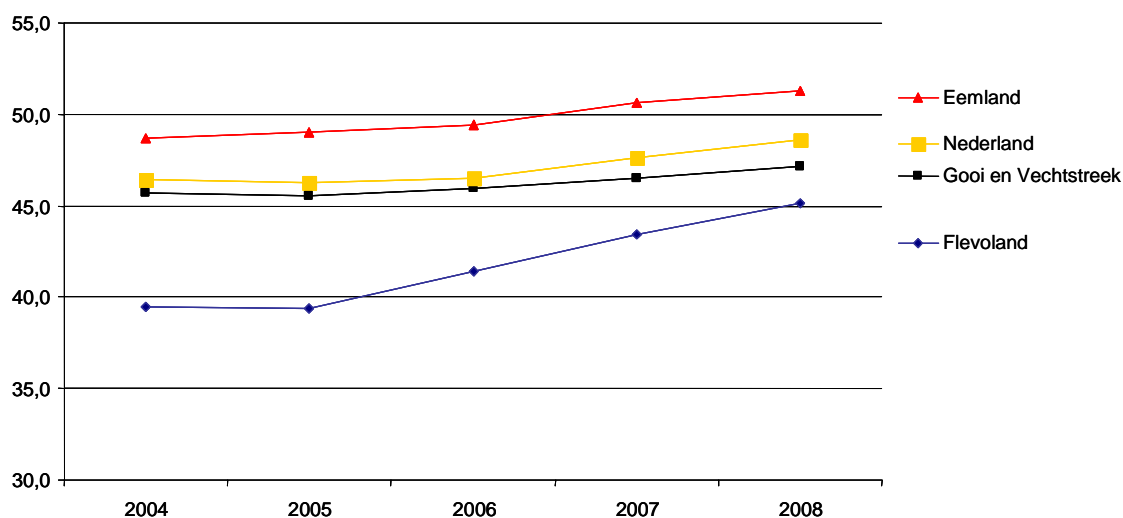
In de veranderende economie krijgt de zzp'er een steeds pregnantere rol. Enerzijds een verschuiving in de arbeidsmarkt, anderzijds illustreert het hoge aantal starters de drive richting ondernemerschap van veel mensen. Uit diverse onderzoeken blijkt dat een groot deel van de ondernemers vooral ook hecht aan de eigen zelfstandigheid en de grotere vrijheid van handelen in vergelijking met werken in loondienst.

Banen

De banenindex van Flevoland, Gooi en Vechtstreek en Eemland, laat in alle gevallen een lichte stijging zien in de periode 2004-2008. De grootste stijging is te zien bij Flevoland; in 2004 waren er 39 banen per 100 inwoners en in

2008 waren dit er 45. In Nederland was dit respectievelijk 46,4 en 48,6 banen. De afstand van Flevoland ten opzichte van het landelijk gemiddelde wordt zodoende steeds kleiner; de regio maakt een indrukwekkende 'inhaalrace'. In zowel Gooi en Vechtstreek als Eemland neemt het aantal banen per 100 inwoners maar heel gering toe. Eemland scoort wel ver boven het landelijk gemiddelde.

Figuur 7 Banenindex (2008), aantal banen per 100 inwoners.

Bron: LISA (banen) en CBS (inwonertal)

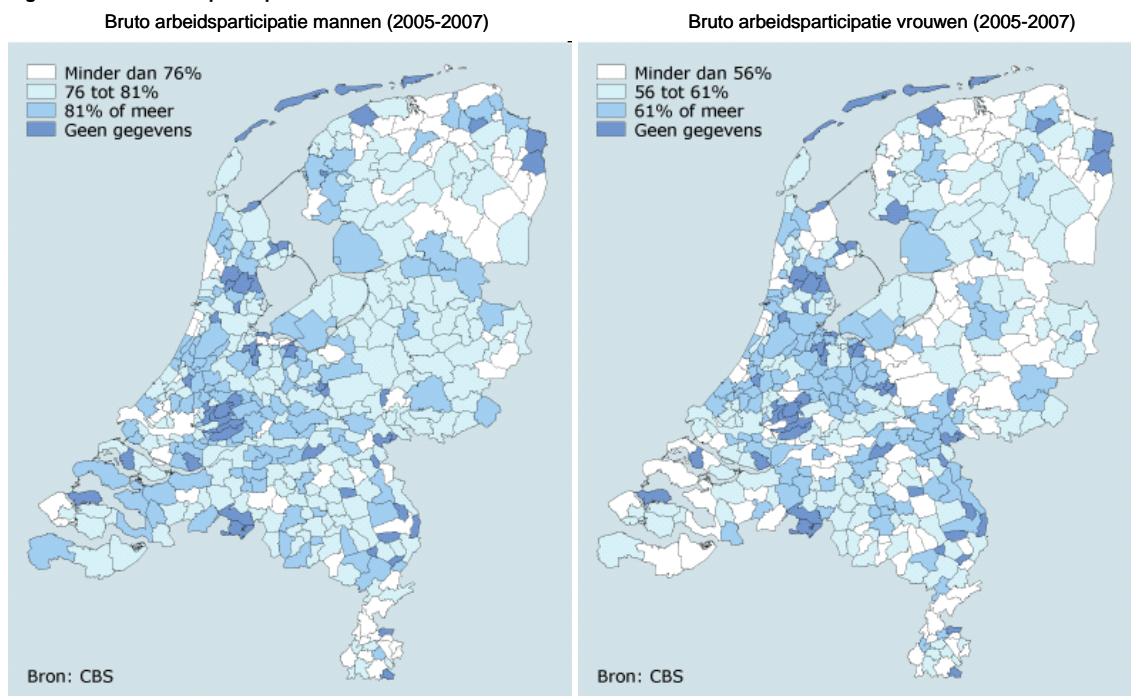
Arbeidsparticipatie

De arbeidsparticipatie van de inwoners van Gooi, Eem- en Flevoland is hoog ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Waar voor geheel Nederland geldt, dat 68 procent van de beroepsbevolking een baan heeft of actief op zoek is naar een baan, daar geldt voor bijvoorbeeld Flevoland dat de bruto arbeidsparticipatie gemiddeld 74 procent bedraagt. Ook Eemland kent een hoge arbeidsparticipatie (de bruto arbeidsparticipatie van Amersfoort bedraagt 74,2 procent).

De relatief hoge arbeidsparticipatie draagt bij aan een in landelijk opzicht lage werkloosheid. Op dit moment (meetdatum mei 2009) is alleen de werkloosheid in Flevoland wat hoger dan landelijk (het percentage niet-werkende werkzoekenden bedraagt 7,4 procent tegenover 6,3 procent landelijk). In Gooi en Vechtstreek (5,4 procent) en Eemland (4,6 procent) ligt de werkloosheid ruim beneden het landelijke gemiddelde.

De groep werkzoekenden die als zodanig ingeschreven staat, vormt maar een klein deel van de op dit moment niet actieve beroepsbevolking. De groep van niet-uitkeringgerechtigden (NUG-ers) verdient hierbij extra aandacht. Uit het rapport van de commissie Bakker blijkt, dat circa de helft van deze NUG-ers wel zou willen werken, maar niet actief op zoek is. Allochtone vrouwen maken een substantieel deel uit van deze groep.

Figuur 8 Bruto arbeidsparticipatie mannen en vrouwen: 2005-2007

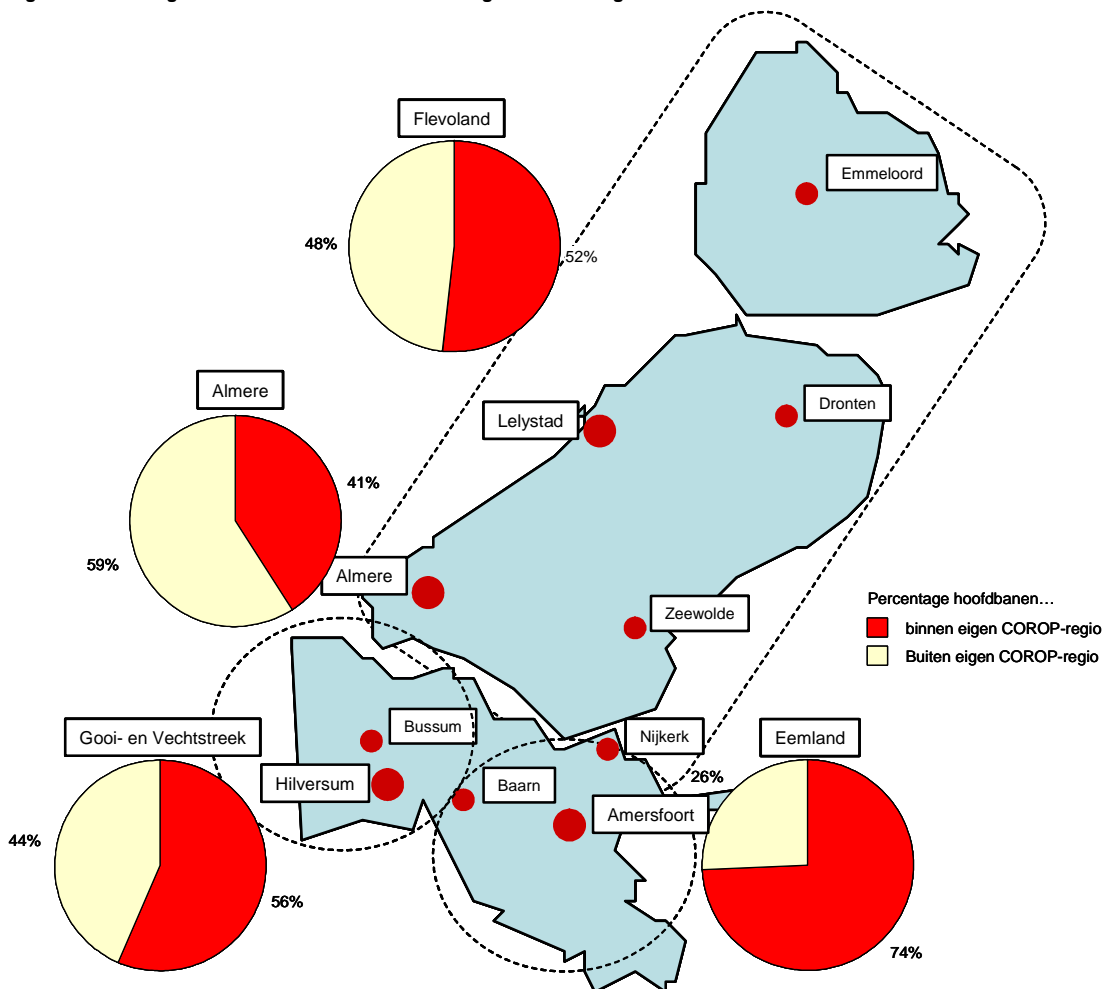

Bron: CBS, 2009

Pendelstromen

Voor de meeste regio's binnen Gooi-, Eem- en Flevoland geldt, dat een ruime meerderheid van alle banen door de inwoners wordt gevonden binnen de eigen (COROP-) regio. Voor Amersfoort en regio Eemland geldt dit zelfs voor bijna drie van de vier banen. De situatie is volledig anders in Almere. Bijna zes op de tien banen van alle inwoners van Almere is gesitueerd buiten de eigen woonregio. Het percentage inwoners van Almere dat zijn of haar baan vindt in de eigen regio, neemt wel toe. In 2000 vond nog slechts 36,8 procent van alle inwoners van Almere een baan de in de eigen regio. In vijf jaar tijd (2000-2006) is dit aantal gestegen met 8.000 banen. De totale banengroei in Almere bedroeg in de afgelopen jaren gemiddeld circa 2.650 per jaar. Om de balans tussen wonen en werken te herstellen, zal het aantal banen forser moeten toenemen dan de omvang van de beroepsbevolking. In de periode vanaf 1990 tot nu is dit niet het geval geweest, hoewel de gemeente Almere in de afgelopen vijf jaar wel veruit de grootste 'banengroeier' was van Nederland (het aantal arbeidsplaatsen steeg in de periode 2000-2007 van circa 41.000 naar 59.000). De beroepsbevolking in Almere nam in de afgelopen jaren echter in absolute aantallen nog sneller toe (van 72.000 in 2000 tot momenteel circa 93.000). Het aantal banen per inwoner stijgt in Almere zeer geleidelijk, maar ligt op dit moment met circa 39 banen per 100 inwoners nog steeds op een laag niveau (voor Nederland als geheel geldt dat er op elke 100 inwoners inmiddels circa 48 banen zijn).

Figuur 9 Percentage hoofdbanen binnen- en buiten eigen COROP-regio

Bron: CBS, hoofdbanen van werknemers; woon- en werkregio

Ook voor Amersfoort geldt, dat deze stad in de afgelopen jaren zeer sterk is gegroeid. De groei van het aantal banen was hier tot circa 2000 groter dan de eveneens sterke groei van de beroepsbevolking. De zogenoemde banenindex (het aantal banen per 100 inwoners) nam jarenlang toe, om vanaf 2001 (licht) te dalen.

Huidige rol KvK

De KvK heeft de afgelopen jaren een belangrijke rol vervuld in het voorlichten en adviseren van ondernemers. Deze voorlichting was in eerste instantie noodzakelijkerwijs aanbodgericht en in mindere mate vraaggestuurd. Ze heeft bijgedragen aan het ontstaan van meer aandacht voor meer starters en een ondernemerschap in het onderwijs. Onder andere door aansluiting op initiatieven als bijvoorbeeld Jong Ondernemen en de Ondernemers Academie. Tevens heeft de KvK in de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt aan de wieg gestaan van de oprichting van de Techniekgilde, initiatie van diverse techniekweken en de loketten Leren en Werken in de regio.

2.2 Toekomst: 'stippen op de horizon'

Gevecht om schaars talent is hevig, sociale innovatie is essentiële succesfactor van bedrijven.

De strijd om de getalenteerde en succesvolle arbeidskracht als belangrijkste kapitaal en succesfactor van bedrijven zal de komende jaren in alle hevigheid losbarsten. Mensen bepalen de concurrentiepositie en het onderscheidend vermogen van ondernemingen. Het binden en boeien van medewerkers en bedrijven staan centraal.

Voor de provincie Flevoland geldt dat naast de aanwezige ruimte, de aanwezigheid van de jonge beroepsbevolking hier in 2020 een vestigingsfactor van belang zal zijn, waar de provincie van profiteert.

Veranderende demografische samenstelling heeft grote impact op maatschappij en economie.

Het groeiende aantal ouderen betekent enerzijds een grotere pensioendruk en een grote vraag naar zorg en medische voorzieningen, anderzijds een toename van de bestedingen door de koopkracht van deze bevolkingsgroep. Ouderen worden in het algemeen steeds vitaler en gezonder, waardoor de vraag naar mobiliteit en mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding toeneemt. Daarnaast zal de Nederlandse samenleving (nog) multicultureler zijn dan nu. In de 'strijd voor talent' moet voort worden gegaan met naast de niet-actieve Nederlandse beroepsbevolking ook de talentvolle allochtonen in het arbeidsproces te betrekken.

De zelfstandige, naar zingeving zoekende ondernemer is een blijvend fenomeen.

De opkomst van de zelfstandige ondernemer, in samenspel met de gefragmenteerde netwerksamenleving. Dé zzp'er bestaat overigens niet: het gaat om hoogopgeleiden (stedenbouwkundigen, architecten, ICT'ers), om voor zichzelf beginnende loodgieters en metselaars, maar ook om minder kansrijke ondernemers die vanuit een achterstandspositie op de arbeidsmarkt een bedrijfje starten. Onder de kleine zelfstandigen zijn veel allochtonen en vrouwen. Het starten van een bedrijf wordt meer en meer gezien als een mogelijkheid om meer zin te geven aan het leven door in vrijheid 'leuke dingen te doen' die 'energie opleveren en niet kosten'. Grenzen vervagen hierbij: het 'intrapreneurship' wordt afgewisseld en/of gecombineerd met werken in loondienst.

2.3 SWOT

Naar aanleiding van de huidige situatie en toekomstbeelden kan de volgende SWOT worden opgesteld:

<u>STERKTEN</u> <ul style="list-style-type: none">▪ Aanwezigheid van kennisintensieve bedrijvigheid, welke zorgen voor kennisgedreven banen▪ Aantrekkelijk en divers woon- en leefklimaat. Ondernemen gaat niet zonder wonen.▪ Aanwezigheid van kenniscentra op het gebied van agribusiness en (cross-)media, waardoor innovatie snel kan worden doorgevoerd▪ Hoge arbeidsparticipatie t.o.v. het landelijke gemiddelde, met andere woorden een lage werkloosheid	<u>ZWAKTEN</u> <ul style="list-style-type: none">▪ Beperkt HBO-onderwijs en geen aanbod van universitair onderwijs. Kennis vloeit weg terwijl deze wel wenselijk zijn voor de hoge aanwezigheid van kennisgedreven sectoren▪ Hoge uitgaande pendel, wat zorgt voor congestie op snelwegen en uitstroom van kennis
<u>KANSEN</u> <ul style="list-style-type: none">▪ Hoog aantal startende ondernemers▪ Jonge beroepsbevolking in met name in Flevoland▪ Stimuleren van sociale innovatie	<u>BEDREIGINGEN</u> <ul style="list-style-type: none">▪ Daling van het aantal banen in de industrie, terwijl deze sector van substantieel belang is voor de regio▪ Vergrijzing in met name het Gooi▪ Achterblijvende baanontwikkeling in Almere

2.4 Uitdagingen

De uitdaging binnen de actielijn Ondernemen als lifestyle richt zich op het vergroten van het groeivermogen van onze regionale economie door ondernemerschap. Ondernemerschap in de vorm van meer en beter ondernemerschap, maar ook door meer ondernemende medewerkers en cultuur. Ondernemerschap is een levensstijl en meer dan een vak alleen. Het is daarom van belang, dat het vroegtijdig in ons onderwijssysteem is verweven. Startende en (door)groeierende ondernemers worden gestimuleerd, ondersteund en gefaciliteerd. De nieuwe manieren van werken zijn noodzakelijk om de toekomstige tekorten op de arbeidsmarkt te lijf te gaan.

2.5 Resultaten

Integrale aanpak in ruimte voor de arbeidsmarkt

Vanuit het tekort op de arbeidsmarkt zou het gewenst zijn meer forensen in de regio een baan in de regio aan te kunnen bieden, maar de kwalificaties van de werkgelegenheid (vacatures) in de regio (middelbaar, vaak technisch) wijken af van de kwalificaties van de forensen. Als de bereikbaarheid van de regio afneemt, heeft de arbeidsmarkt en de woningmarkt de neiging te krimpen. Het gevolg daarvan is dat steden minder tot het stedelijke netwerk van de metropoolregio gaan behoren, en daarmee ook minder aantrekkelijk zijn voor hoogwaardige bedrijven. Daarmee neemt het verschil in ontwikkeling toe. Het beleidsvraagstuk met betrekking tot de arbeidsmarkt, kan dus niet separaat worden benaderd. Wonen, werken, scholing en infrastructuur is uiteindelijk bepalend voor de economische ontwikkeling van

een gebied. Waar arbeid straks een schaars kapitaalgoed is en de “War on talent” begint, wordt het des te belangrijker regio’s als aantrekkelijk leefbaar en levendig gebied samen te stellen en op deze wijze een magneet te vormen voor mensen om naar toe te gaan en te willen zijn. Belangrijk hierin is ook het opleidingsaanbod van middelbaar en hoger en universitair onderwijs en het aantrekken van kennisinstellingen aansluiten op de ambities van de regio. De KvK heeft hierin een sturende en verbindende rol. Daarnaast is er vaak geen match tussen de opleidingsrichting van de afgestudeerden en hun uiteindelijk functie. De huidige financieringsstructuur van het onderwijs belemmert de mogelijkheid om daar bijvoorbeeld bij instroom invloed op uit te oefenen, tevens de ethische vraagstelling of je keuzevrijheid aan banden van de arbeidsmarkt moet leggen. Maar de koppeling van bijbanen van de jongeren aan de werken voor een potentiële werkgever in de lijn van de studie is een lijn, die positief bijdraagt aan een betere matchmaking. Studenten verkrijgen meer kennis over mogelijke functies, doen ervaring op en bedrijven hebben de mogelijkheid tot vroegtijdig boeien en binden van de medewerker en in sommige gevallen een gedifferentieerde prijs voor de dienstverlening te hanteren, waarmee ze wellicht een andere klant kunnen bedienen.

Leven lang leren

Een paar jaar naar school en daarna een baan voor het leven; dat beeld behoort tot het verleden. In onze samenleving veroudert kennis in hoog tempo en werkwijzen en technieken veranderen voortdurend. Daarom is het belangrijk dat iedereen de kans krijgt om zich voortdurend nieuwe kennis en vaardigheden eigen te maken. Het gaat uiteindelijk om het blijvend inzetbaar zijn in het arbeidsproces, oftewel: employability voor iedereen. Maar niet alleen de participatie vaart er goed bij, ook de arbeidsproductiviteit wordt bevorderd. Inmiddels bestaan EVC en duale trajecten en hebben de leerwerkloketten een structurele plek gekregen. Toch is de kennis over deze mogelijkheden nog beperkt bekend bij het midden- en kleinbedrijf. De KvK zal door voorlichting de kennis op dit gebied vergroten.

Sociale innovatie en lifestylewerken

Ook binnen een organisatie zelf is nog een hoop winst te behalen, we noemen dit sociale innovatie. Sociale innovatie is vernieuwing van het arbeidsproces met doel de arbeidsproductiviteit en de arbeidsparticipatie te verhogen. Investeren in mens en organisatie. Sociale innovatie biedt kansen om huidige krapte en toekomstig arbeidsmarktbeleid aan te pakken. Dit is noodzakelijk om de tekorten straks te kunnen opvangen. Bijvoorbeeld door het werk anders te organiseren, werk te maken van kennis en employability, het arbeidsvoorwaardenvormingsproces te moderniseren door sociaal beleid te koppelen aan de bedrijfsdoelstellingen. Het traditionele arbeidsmarktbeleid zet nog te weinig in op sociale innovatie als instrument om vacatures te vervullen en arbeidsparticipatie te verhogen. Er moet gezocht worden in het laten excelleren van het (werkende) individu. Dit kan op alle niveaus. Sociale innovatie kan er toe leiden dat het werk zo georganiseerd wordt dat huidige werknemers ‘geboeid blijven’, de arbeidsproductiviteit stijgt en nieuwe werknemers toegelaten kunnen worden tot de werkvloer. Centrum voor Sociale Innovatie (NCSI) noemt vijf niveaus waarop bedrijven sociale innovatie kunnen inzetten:

- innovatie op regionaal of sectoraal niveau door netwerken van bedrijven en kennisinstellingen;
- innovatie op organisatie niveau door een platte weinig hiërarchische organisatiestructuur;
- innovatie op team niveau door samenwerking tussen bedrijfsonderdelen;
- innovatie op procesniveau door indeling van het werkproces;
- innovatie op medewerkers niveau door de competenties van de medewerkers te benutten.

De jongere van nu ontwikkelt zijn kennis niet lineair, maar ze leren via een netwerk van associaties. Ze bouwen hun kennis niet op van deel naar geheel, maar brengen zelf structuur aan in grote hoeveelheden informatie en grotere concepten. Internet bijvoorbeeld geeft jongeren de mogelijkheid om de wereld te

verkennen op basis van eigen interesses en voorkeuren. Op allerlei gebied nemen ze kennis van opinies en ervaringen, waar ze zich vervolgens al dan niet mee identificeren. Bedrijven zullen voor aansluiting op deze nieuwe arbeidskrachten een nieuwe manier van werken moeten introduceren. Zij willen afwisseling, plezier, zijn ambitieus, maar niet prestatiegericht, en willen met name waarde toevoegen. De statusbaan is uit en lifestylewerken is in.

De KvK zal zich richten op het informeren en het uitwisselen van kennis van en tussen het bedrijfsleven voor nieuwe manieren van werken en het verspreiden van good practices. Daarnaast draagt het stimuleren van flexwerken en bewustwording van mobiliteit bij aan de behoeften van de toekomst.

I Entrepreneur

Ondernemen is meer dan een vakuitoefening. Voor veel ondernemers is het een manier van leven. Privé en zakelijk zijn hierin steeds meer vervlochten. Ondernemerschap is een duidelijke keuze. Het clichébeeld van de ondernemer met de grote auto is niet realistisch. Ondernemen kan op vele manieren. Kenmerkende eigenschappen zijn vaak wel het doorzettingsvermogen, risicobereidheid, oplossingsgerichtheid en een passie en gedrevenheid.

Met I Entrepreneur kan hiervoor een cultuuromslag worden ingezet. 'De' ondernemer bestaat niet en je bent ondernemer in goede en de slechte tijden. Falen mag en laat je talent of trots zien. De KvK kan bijdragen in deze cultuuromslag door deze ondernemers een gezicht te geven en een (digitaal) podium te bieden. Maar ook met het stimuleren van vroegtijdig ondernemerschap in de vorm van studentbedrijven in het onderwijs. Naast zelfstandig ondernemerschap, kun je hierin ook de ondernemende medewerker en de aanpak voor leiding geven voor de toekomstige manager of directeur een plek geven. Vaardigheden, die dieper geworteld raken in de competenties van de jeugd. De KvK is de matchmaker en stimulator tussen de bedrijven en het onderwijs, bijv. met ondernemers voor de klas. Maar ook andersom, laat docenten ervaren hoe het is om een onderneming te starten. Ze ontwikkelen meer inzicht meer in bedrijfsproblematiek en waar de leerlingen mee te maken krijgen.

Ondernemers ontmoeten graag andere ondernemers, voor kennisuitwisseling, klankbord en netwerkopbouw- en uitbreiding. De Ondernemer bewust Zonder Personeel is misschien hierin wel de grootst behoevende groep. De KvK wil deze ontmoeting faciliteren en stimuleren en de ondernemer op haar route ondersteunen.

Stimuleren en faciliteren van starters en zzp'ers

Specifieke aandacht is wenselijk voor de groep van starters en doorstarters en ook voor de zelfstandige zonder personeel (de zzp'er). Wat de starters betreft is het belangrijk om enige selectiviteit te stimuleren. Het bevorderen van de duurzaamheid van starters en het faciliteren van doorgroei vormen voor de KvK belangrijke doelen. Advies op maat, ondersteuning door middel van trainingen en aanbieden van coaching voorzien in reële behoeften van starters. Andere behoeften van starters en vooral ook doorstarters betreffen adequate huisvesting. Kleine werkeenheden die flexibiliteit bieden en bij voorkeur ook de gelegenheid om collega-ondernemers te ontmoeten. Daarbij kunnen ook gezamenlijke faciliteiten worden aangeboden zoals vergaderruimtes, een receptie of voorzieningen op het gebied van netwerken en internet. Dergelijke voorzieningen kunnen ook zeer aantrekkelijk zijn voor het grote aantal zzp'ers. In het algemeen is het zaak dat met name corporaties en projectontwikkelaars elkaar vinden in creatieve huisvestingsprojecten waarbij een project als de ZZP-wijk en het initiatief ZZP BV in Amersfoort als voorbeelden kunnen dienen voor meer gemeenten.

Het kunnen combineren van wonen en werken verdient ook meer aandacht. Veel zzp'ers en in het algemeen kleinere ondernemers lopen aan tegen allerlei ruimtelijke voorschriften die dit belemmeren. Voor veruit de meeste kleinere ondernemers geldt echter dat zij niet of nauwelijks overlast veroorzaken en daarom prima kunnen passen in wijken en buurten waar nu nog erg eenzijdig het accent ligt op wonen. In achterstandswijken is er de laatste jaren wel aandacht voor de maatschappelijke rol van ondernemers en vanuit dat perspectief zijn er ook initiatieven om ondernemerschap in deze wijken te stimuleren. Deze aandacht hoeft echter zeker niet beperkt te blijven tot de wijken waar sprake is van cumulatie van problemen. Ook voor andere wijken kan gezien worden of en zo ja hoe beter ingespeeld kan worden op de daar aanwezige ondernemers, bijvoorbeeld door in de bestemmingsplannen hiervoor de voorwaarden te scheppen of door ontwikkeling van kleinschalige bedrijfshuisvesting in wijken waar nu nog vooral de woonfunctie centraal staat.

2.6 Projecten korte en lange termijn

Integrale aanpak in ruimte voor de arbeidsmarkt

Project	Doel	Termijn
Behoud/ aantrekken van hoger onderwijs	Behoud van studenten en potentiële werknemers.	Lange termijn
Techniekgilde	Structurele en duurzame kennisuitwisseling en gezamenlijke promotie realiseren tussen technisch beroepsonderwijs en bedrijfsleven.	Korte termijn
Format techniekgilde uitrollen over andere sectoren	Onderwijs laten aansluiten bij het bedrijfsleven	Korte termijn
Pet en Bètaplatform Gooi	Een positieve bijdrage leveren aan het genereren van een grotere instroom in het technisch (beroeps)onderwijs.	Korte termijn
Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt Vallei	Verbetering afstemming onderwijs en bedrijfsleven.	Korte termijn

Leven Lang Leren

Project	Doel	Termijn
Leren en werken loketten	Bevorderen arbeidsmobiliteit Stimuleren inzet EVC trajecten	Korte en lange termijn

Sociale innovatie en Ondernemen als lifestyle

Project	Doel	Termijn
Sociale innovatie: vernieuwing van het arbeidsproces	Vergroten arbeidsparticipatie en individuele kwaliteit. Stimuleren van innovatiekracht van bedrijven.	Lange termijn
Koppelen van toptalenten (in ondernemendheid en ondernemerschap) in Masterclass en speeddate	Stimuleren sociale innovatie	Korte en Lange termijn

I Entrepreneur

Project	Doel	Termijn
Starters seminar voor leraren	Leraren meer laten ervaren hoe het is om een onderneming te starten, waardoor ze meer inzichtelijk hebben waar de leerlingen en bedrijven mee te maken krijgen.	Korte termijn
Stimuleren van inzet onderwijs	Ondernemerschap: start je eigen bedrijf	Korte termijn
Boeien en Binden	Een medewerker ipv stagiair en bijbaan. Bedrijven vanaf het eerste jaar al rol bij de opleiding laten hebben. Voordeel voor bedrijven van talentspotting en al meer ervaren krachten. Vroegtijdige aansluiting van toekomstige baan op studie. Bedrijven kunnen werken met gedifferentieerde tarieven in sommige gevallen.	Korte en lange termijn
Versterken van bedrijvigheid en kennis in de regio	Talentspotting dmv competenties en ondersteuning van Snelle Groeiers.	Lange termijn

3 Ruimte voor ondernemen

De economie verandert steeds sneller richting een diensteneconomie, met een kleinere bedrijfsomvang en hoogwaardige en duurzame productie. Deze economie stelt andere en hogere eisen aan de kwaliteit van de werkomgeving. Fysieke ruimte en bereikbaarheid blijven belangrijk, maar de aanwezigheid van andere ondernemers en voorzieningen in de werkomgeving worden minstens zo belangrijk. Gebieden die economisch mee willen doen faciliteren ondernemers, werknemers en consumenten met een complete werkomgeving die aansluit op hun behoeften. Vanuit deze derde actielijn worden deze ontwikkelingen besproken.

In paragraaf 3.1 is er een foto gemaakt van de huidige situatie. Daarna wordt het toekomstbeeld geschetst. Hieruit blijkt dat de vraag naar ruimte en werkomgeving ingrijpend gaat veranderen en dat de planning, ontwikkeling en beheer van de werkomgeving hierop moeten aansluiten. De inzet van de KvK is hierbij nodig en is uitgewerkt in de derde actielijn: Ruimte voor ondernemen. In deze actielijn richt de KvK zich op beroep/bedrijf vanuit huis, solitaire binnenstedelijke werklocaties en bedrijventerreinen en kantoren.

3.1 Foto van de huidige economische situatie

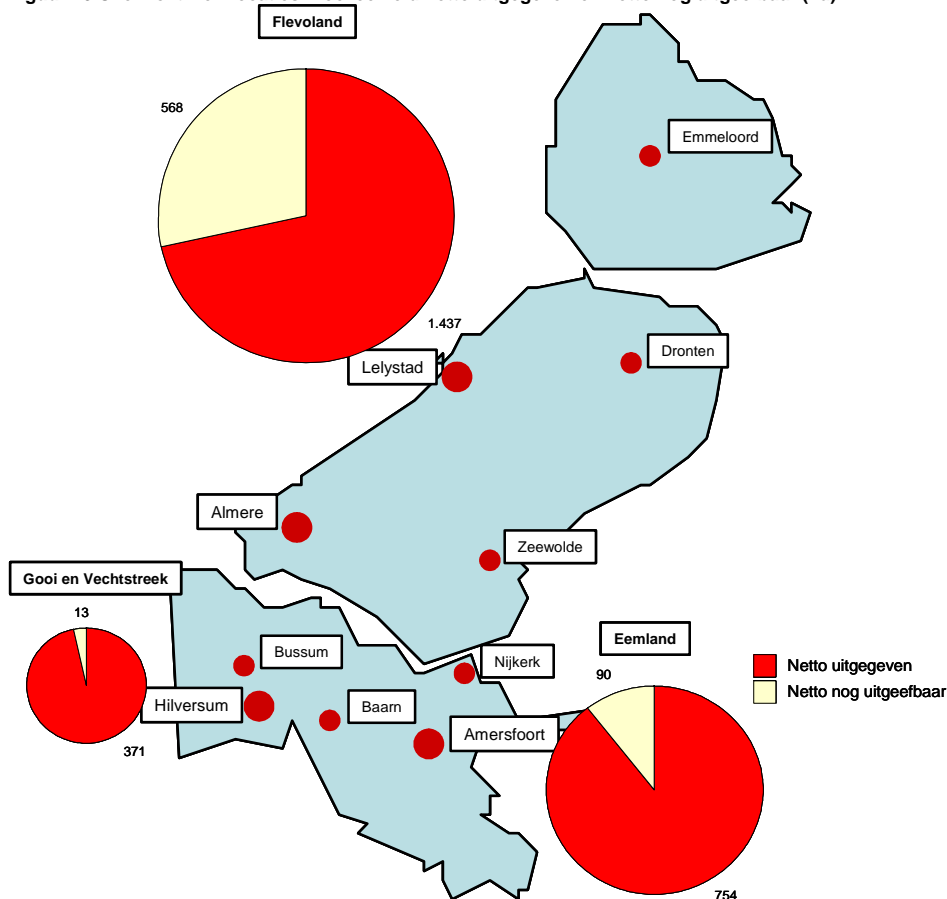
Werklocaties: bedrijventerreinen, vanuit huis of binnenstedelijke locaties en kantoren

Bedrijventerreinen

Sinds 2000 is het areaal bedrijventerrein in Flevoland toegenomen met ruim 44 procent. De toename in Eemland en de Gooi en Vechtstreek was met respectievelijk bijna 21 procent en 15 procent een stuk kleiner. Ook in absolute zin beschikt Flevoland over veruit het grootste areaal bedrijventerrein. Het gaat om bijna 2.100 hectare netto bedrijventerrein, waarvan momenteel circa 27 procent nog uitgeefbaar is. De ruimtelijke mogelijkheden in de andere regio's zijn veel minder groot. In Gooi en Vechtstreek is maar 13 hectare netto beschikbaar voor uitgifte en in Eemland circa 90 hectare.

In Gooi-, Eem- en Flevoland zijn er in totaal 162 bedrijvenlocaties van 1 hectare of meer. Meer dan de helft daarvan bevindt zich in Flevoland (92 terreinen) en bovendien is het aantal bedrijventerreinen daar ook sterk gestegen. In de periode 2000-2008 zijn er in Flevoland bijna 30 nieuwe locaties bijgekomen. Ook in Eemland nam het aantal bedrijvenlocaties toe, van 34 naar 44. Alleen in de Gooi en Vechtstreek is het aantal bedrijvenlocaties gedaald (van 31 naar 26). Vijf locaties hebben een andere bestemming gekregen in deze periode.

Figuur 10 Overzicht werklocaties: hoeveelheid netto uitgegeven en netto nog uitgeefbaar (ha)

Bron: IBIS, www.bedrijvenlocaties.nl

In Gooi & Vechtstreek is 510 hectare bedrijventerrein (minimaal 1 hectare) - 2 procent totaal grondoppervlak - verdeeld over dertig terreinen. Hiervan is 200 hectare verouderd. Naar schatting kan herstructurering van deze 200 hectare verouderde terreinen 20 hectare ruimtewinst opleveren. Er is ± 30 hectare nieuw netto nog uitgeefbaar terrein en 40 hectare nieuw uitgeefbaar terrein in ontwikkeling. De uitbreidingsvraag is 40 hectare en de vervangingsvraag 70 hectare. Hier staat een (potentieel) aanbod van 70 hectare tegenover.

In 2008 heeft de commissie Noordanus een kritisch advies uitgebracht over de planning, ontwikkeling en beheer van bedrijventerreinen in Nederland. De commissie constateert dat door gebrek aan regie en samenwerking een versnipperde en slecht werkende markt voor bedrijventerreinen is ontstaan. De commissie pleit onder andere voor het verzakelijken van de markt voor bedrijventerreinen, vraaggerichte planning, omvangrijke herstructurering en waardebehoud van bestaande terreinen. Dit wil de commissie realiseren door verhoging van de grondprijzen, verplichte regionale samenwerking door gemeenten met verevening van grondopbrengsten waarbij de provincie een strakke regie voert en desnoods ingrijpt in de ruimtelijke ordening.

- Flevoland kan naar verwachting nog een redelijk aantal jaren toe met het huidige aanbod aan bedrijventerreinen. Op basis van het gemiddelde uitgiftetempo van de afgelopen acht jaar (46 hectare jaarlijks) kan deze regio met het nu terstond uitgeefbare areaal nog bijna acht jaar toe en indien de overige uit te geven terreinen bouwrijp worden gemaakt, is de regio gereed voor de komende 12 jaar.

Hierbij moet wel gewaakt worden voor een overschotsituatie of een mismatch tussen behoefte en aanbod van terreinen door tekortschietende regionale samenwerking bij de planning en ontwikkeling van terreinen en onvoldoende inzicht in de realistische vraag van het bedrijfsleven.

- Gooi en Vechtstreek staat voor een omvangrijke herstructureringsopgave (200 hectare), moet bestaande bedrijfslocaties en andere grootschalige locaties in stedelijk gebied behouden en staat voor de opgave mogelijkheden te vinden voor verantwoorde gebiedsontwikkeling buiten stedelijk gebied.
- In Eemland is de afgelopen jaren gemiddeld 9 hectare bedrijventerrein uitgegeven. Bij het nu beschikbare terstond (circa 30 hectare) en niet terstond uitgeefbaar (60 hectare) areaal aan bedrijventerreinen, betekent dit dat de regio nog ongeveer tien jaar vooruit kan in het huidige uitgiftetempo.

Werken vanuit huis of op binnenstedelijke locaties

Naast bedrijventerreinen van één hectare en groter wordt de rest van de werkgelegenheid gevonden op binnenstedelijke locaties, bij beroep of bedrijf aan huis en in kantoren. Vooral in Gooi en Vechtstreek staan binnenstedelijke locaties onder druk; bij het staken van de bedrijfsactiviteit werkt de gemeente dikwijls mee aan het omzetten van de bedrijfsbestemming naar een andere bestemming zonder de bedrijfsruimte elders te compenseren. Wat betreft de mogelijkheden voor beroep of bedrijf aan huis wijst onderzoek door de KvK uit dat de mogelijkheden per gemeente aanzienlijk uiteenlopen. Er is geen sprake van een level playing field voor ondernemers. Mogelijkheden voor beroep of bedrijf aan huis en de beschikbaarheid van binnenstedelijke locaties zijn naast bedrijventerreinen noodzakelijk om de levenscyclus van bedrijven op gang te houden.

Leegstand

Leegstand in kantoren of op bedrijventerreinen kan ontstaan door frictie in markt – de tijd die verstrijkt tussen het moment van oplevering en het moment waarop vraag en aanbod elkaar ontmoeten – of door onvoldoende rekening te houden met de vraag naar ruimte vanuit de markt. In de fase van het plannen van kantoren en terreinen kan dit voorkomen worden door beter uit te gaan van de vraag van bestaande bedrijven en potentiële bedrijven. Ontstaat desalniettemin leegstand, dan lijkt er geen vraag vanuit de markt te zijn. Afhankelijk van de exploitatie van de eigenaar moet dan gekeken worden naar een alternatieve – wel marktconforme – bestemming van het vastgoed. Hierbij moet ingespeeld worden op de behoefte aan functiemenging en flexibele bestemmingen.

Kantoren

De belangrijkste kantorenlocaties in de regio Gooi-, Eem- en Flevoland betreffen de gemeenten Amersfoort, Almere en Hilversum. Met name in Amersfoort en Almere is er medio 2008 sprake van een relatief grote leegstand van 11,5 tot 13 procent (o.b.v. DTZ, *factsheets kantorenmarkt medio 2008*), die inmiddels verder is opgelopen. Tegenover het relatief grote aanbod, staat desalniettemin een beperkt aanbod aan kleinere kantoorpanden en/of –ruimtes. Uit onderzoek van STOGO (2007) blijkt, dat het aanbod kantoorruimte in het segment tot 500 m² bvo juist klein is. Van alle Amersfoortse kantoren met een volume van 500 m² bvo of meer staat momenteel 12,5 procent leeg. Er is mede om deze reden besloten om voorgenomen plannen voor kantoorontwikkeling te faseren (dit geldt met name voor het plan Podium). De Commissie-Van Ek signaleert dat Amersfoort nog beschikt over een grote planvoorraad kantoor (circa 254.000 m² bvo), met name in het Centraal Stadsgebied (CSG) en Podium in Vathorst. Ook oudere kantoren op slecht bereikbare locaties worden getroffen door leegstand. Amersfoort kent met CSG en overige binnenstadslocaties en Podium specifieke kantorenlocaties, maar ook op gemengde werklocaties als De Hoef en Calveen is er een substantiële kantorencomponent aanwezig. Leegstandscijfers zijn relatief hoog in Almere en Lelystad (oplopend richting 15 procent). Dit maakt herstructurering van minder gewilde kantoorlocaties wenselijk. In de Metropoolregio Amsterdam werd mede om deze reden in 2008 circa 190.000 m² bvo kantoor omgezet naar andere functies (het meest in

Amsterdam, maar ook in bijvoorbeeld Hilversum en Almere)⁵. In het algemeen is de leegstand in Hilversum de laatste jaren relatief beperkt geweest met leegstandpercentages van 5 tot 7,5 procent. De twee belangrijkste kantorenparken, Mediapark met circa 320.000 m² bvo en kantorenpark ArenA met circa 143.000 m² bvo, ontwikkelen zich sterk. Wat ArenA betreft is de uitbreiding van Nike met het Paula Radcliffe-gebouw een belangrijke ontwikkeling. Het Mediapark ontwikkelt zich tot een breed georiënteerd kantoren- en dienstencentrum met herontwikkeling van oude studio's, de opening van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en gebouwen, nieuwe initiatieven op het gebied van hotelvoorzieningen, restaurant en koffiezaak en een kleine supermarkt. Het Mediapark blijft het centrum van de creatieve industrie in de regio, waarbij de vestiging van Sony/BMG in 2007 dit profiel verder versterkte.

De kantorenmarkt in Almere heeft ook last van de conjunctuur, maar toch zijn er in 2008 enkele substantiële transacties tot stand gekomen. Het betreft onder andere een vestiging van Genzyme Europe en een forse uitbreiding van Accenture (dat sinds 2000 groeide van circa 25 medewerkers in Almere naar zo'n 575 medewerkers). Deze betroffen vooral het kantorenpark Gooisekant en Gooisepoort. In de regio Gooi-, Eem- en Flevoland zijn er verder beperktere kantorenlocaties in gemeenten als Lelystad, Baarn, Soest, Nijkerk, Naarden, Weesp, Bussum, Noordoostpolder, Zeewolde en Dronten en in gemeenten als Huizen, Blaricum en Leusden ook veel kleinschalige kantoren en gemengde woon-werklocaties met kantoor. De gemeente Amersfoort speelt specifiek in op het mengen van kantoor- en woonfuncties, met het plan voor een ZZP-wijk.

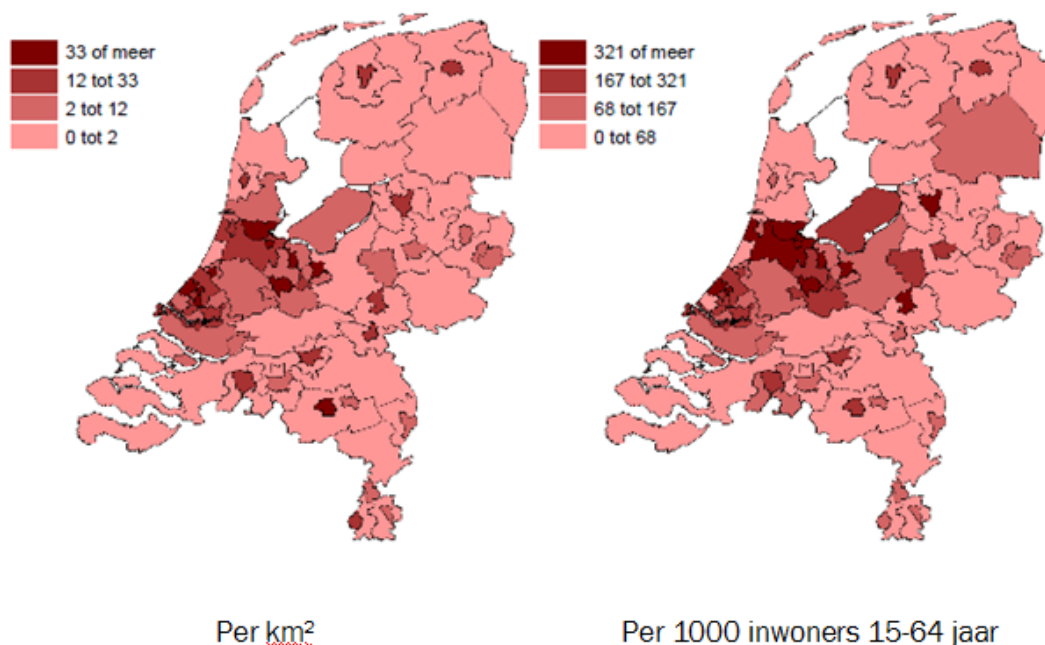
Transformatie en sloop-nieuwbouw kunnen leegstand reduceren, maar herstructurering, revitalisering of transformatie zijn kostbare processen. Voor een aantal minder goed bereikbare en op andere factoren minder scorende kantorenlocaties is revitalisering niet meer mogelijk of te kostbaar, waardoor transformatie resteert. Hiervoor voldoende publieke en private middelen mobiliseren, wordt een belangrijke uitdaging voor de komende jaren. Lokale overheden zullen bij voorkeur onderling hun beleid hier op af moeten stemmen.

Prognoses afkomstig uit het rapport 'Ontwikkelingen en prognoses lokale kantorenmarkt' van Bureau Louter (2007) laten zien dat opnameniveaus zoals die in de jaren negentig normaal waren voor Nederland, naar verwachting in de periode tot 2020 niet meer gehaald zullen worden. De economische crisis zal dit beeld in ieder geval voor de kortere termijn nog verder ongunstig beïnvloeden. Op dit moment is waar te nemen dat het aanbod aan kantoorruimte toeneemt, terwijl de vraag afneemt. Een andere belangrijke trend op de kantorenmarkt is het zogenoemde 'omhoog verhuizen'. Bedrijven kiezen bij een verhuizing vaak voor huisvesting van hogere kwaliteit dan de huisvesting die ze achtergelaten (zie bijvoorbeeld *Amersfoort trendrapport kantoren 2006*). Er is vraag naar kantoren van hoge kwaliteit terwijl de aanbodzijde met name bestaat uit oudere kantoorpanden. Een andere trend is dat de economische crisis de behoefte aan flexibel huren heeft versterkt omdat het voor bedrijven moeilijk te voorspellen is hoe ze er over een jaar voor zullen staan. Op deze behoefte wordt vanuit de kantorenmarkt steeds meer ingespeeld door middel van flexibele huurcontracten (Dynamis, 2009).

Ondanks de huidige impact van de crisis, is het belangrijk om over de economische neergang heen te kijken. In de periode 1991-2005 werd gemiddeld 1.625 duizend vierkante meter per jaar aan nieuw kantooroppervlak opgeleverd. Extrapolatie van deze trend tot 2020 levert het volgende beeld op (zie figuur 11):

⁵ Kantorenmonitor BV, *Kantorenmonitor Metropoolregio Amsterdam 2009*.

Figuur 11 Nieuwbouw kantooroppervlak, extrapolatie 2006-2020 (gemiddeld per jaar)

Bron: Bureau Louter (2007).

Het blijkt dat met name in de steden Amersfoort en Hilversum de komende jaren naar verwachting veel nieuw kantooroppervlak wordt opgeleverd.

Huidige rol KvK

Tot de reguliere rol van de KvK behoort gevraagd en ongevraagd ruimte claimen voor (nieuw) ondernemerschap in beleid en bestemmingsplannen van regionale en lokale overheden. Daarnaast heeft de KvK de afgelopen jaren verkend hoe zij kan bijdragen aan het ontwikkelen van nieuwe werkomgevingen in het KvK-gebied. Er is een tool ontwikkeld en getest waarmee gemeenten de trendmatige kwalitatieve en kwantitatieve ruimtevraag van het gevestigde bedrijfsleven kunnen inventariseren. Daarnaast heeft de KvK de herstructurering en herindeling van bestaande bedrijventerreinen gestimuleerd en op de agenda gezet in o.a. Gooi & Vechtstreek (project Werklandschappen). Op diverse terreinen en werkgebieden is de totstandkoming van gebiedsbeheer gestimuleerd (o.a. Keurmerk Veilig Ondernemen). Er is onderzocht welke knelpunten ondernemers ervaren bij het uitoefenen van beroep/bedrijf aan huis. De KvK heeft dit vertaald in praktische richtlijnen voor gemeenten en woningbouwcorporaties. Verder is op lokaal niveau de behoefte aan ondernemershuizen en facility centres onderzocht. De KvK stimuleert overheden ook om hun planologie meer te organiseren op basis van functiemenging dan op basis van de naoorlogse functiescheiding (o.a. Oostvaarderswold, Werklandschappen Gooi & Vechtstreek).

2.2 Toekomst: 'stippen op de horizon'

Werkomgeving is sterk veranderd

De nieuwe economie vraagt steeds meer functiemenging i.p.v. functiescheiding. In de nieuwe werklandschappen functioneren detailhandel, horeca, publieke voorzieningen, diensten en proces en assemblage vaker naast elkaar. Dit maakt het mogelijk van elkaars passantenstromen te profiteren en

dubbelgebruik te maken van elkaars voorzieningen (o.a. parkeren, energie, beveiliging, medische voorzieningen enzovoorts) .

Funciemenging op bestaande bedrijventerreinen is ook steeds vaker milieutechnisch mogelijk; innovatieve oplossingen in het bedrijf zelf maken het mogelijk de strenge milieucirkels rondom bedrijven te verkleinen; dit schept nieuwe mogelijkheden voor funciemenging op bedrijventerreinen.

Bedrijventerreinen zijn niet langer solitaire locaties, maar ontwikkelen zich tot stedelijke zones die ruimtelijk en functioneel zijn verbonden met stedelijk gebied. Er wordt meer gewerkt in stedelijk gebied, op kleine binnenstedelijke locaties en aan huis. Duurzaam ruimtegebruik komt in de praktijk neer op zoveel mogelijk nieuwe functies vervullen vanuit bestaande bebouwing. Herstructurering en hergebruik van bestaande gebieden is dus het uitgangspunt in de toekomst. Aanbod en vraag naar ruimte moeten daarbij goed op elkaar zijn afgestemd. Er is minder ruimte voor grote uitleglocaties.

In de raadpleging 2009 geven ondernemers bovendien aan dat zij een belangrijke taak zien weggelegd voor de KvK in het informeren van ondernemers over regelgeving en veranderingen daarin. De lastendruk voor ondernemers wordt dan verminderd door het ondersteunen bij vragen over regelgeving.

Schaarste aan ruimte, water en fossiele brandstoffen zet de toon

De planologie laat zich nog steeds leiden door de naoorlogse scheiding van functies. In de praktijk betekent dit dat de ontwikkeling van bestaande gebieden “gevangen” zit in strenge milieueisen en statische normen in bestemmingsplannen. Daarnaast zijn op regionaal, nationaal en Europees niveau de schaarste aan hulpbronnen en overwegingen op het gebied van duurzaamheid en leefbaarheid leidend geworden voor regelgeving en besluitvorming.

Door het grote maatschappelijke belang dat aan natuur wordt gehecht, zal ook de ruimte in Flevoland uitermate schaars worden. Medegebruik van natuur door o.a. leisure en andere economische activiteiten, is van belang om de aantrekkelijkheid en het daadwerkelijk beleven en gebruiken van de natuur te vergroten. Voor de planontwikkeling betekent dat een ‘integrale’ benadering (waterberging, compensatie natuur, versnippering en luchtkwaliteit, duurzame mobiliteit etc.) en het maken van cross-overs essentieel wordt. Dit biedt ook ontwikkelingskansen.

3.3 SWOT

Naar aanleiding van de huidige situatie en toekomstbeelden kan de volgende SWOT worden opgesteld:

<u>STERKTEN</u> <ul style="list-style-type: none">▪ Uitgiftetempo Eemland▪ Mogelijkheden integrale gebiedsontwikkeling	<u>ZWAKTEN</u> <ul style="list-style-type: none">▪ Gebrek aan ruimte in Gooi en Vechtstreek▪ Zwakke regionale samenwerking Eemland en Flevoland▪ Mismatch vraag aanbod Flevoland
<u>KANSEN</u> <ul style="list-style-type: none">▪ Ontwikkeling Lelystad Airport▪ Verbetering kwaliteit bedrijventerreinen▪ Inzet op lastenverlichting▪ Behoeftte aan sterke combinatie wonen-werken▪ Integrale benadering binnen planontwikkeling▪ Hergebruik bestaande gebouwen op bedrijventerreinen▪ Natuur als vestigingsfactor▪ Mogelijkheden functiemenging▪ Regionale samenwerking Gooi & Vechtstreek	<u>BEDREIGINGEN</u> <ul style="list-style-type: none">▪ Kleiner wordend aanbod in Gooi en Vechtstreek▪ Regeldruk neemt toe▪ Transformatie binnenstedelijke locaties▪ Knellende rode contouren▪ Minder groot aanbod dan vraag in Flevoland door toenemend maatschappelijk belang van natuur

3.4 Uitdagingen

Gemeenten, provincies, ondernemers, projectontwikkelaars en makelaars staan voor de opgave nauw samen te werken bij de planning, ontwikkeling en uitgifte van bedrijfsruimte en het opnieuw inrichten van de werkomgeving. De planologie moet afscheid nemen van de naoorlogse functiescheiding en moet functiemenging en integrale gebiedsontwikkeling als uitgangspunt nemen. Gebiedsontwikkeling moet bottom up georganiseerd worden, waarbij de vraag en behoeften van de bestaande gebruikers en eigenaren van het gebied het vertrekpunt moet zijn.

3.5 Resultaten

Ruimte tot werkomgeving ontwikkelen

Ondernemers werken op basis van concurrentie en moeten zich met hun bedrijf continu snel aanpassen of vooruitlopen op veranderingen in de economie. Dat vraagt maatregelen in de bedrijfsvoering, maar ook maatregelen in de fysieke ruimte die het bedrijf gebruikt. De overheid beïnvloedt met beleid en normen in belangrijke mate de kwalitatieve en kwantitatieve werklocaties die ondernemers kunnen gebruiken. Als het om werklocaties gaat verschilt het besluitvormingsproces van de individuele ondernemer en dat van de overheid enorm qua opzet en tijd. De overheid weegt bij het bestemmen van de ruimte verschillende belangen tegen elkaar af. De ondernemer moet focus op zijn bedrijf houden en beslist en handelt sneller dan de overheid.

De KvK wil daarom realiseren dat de snelheid van planvorming, ontwikkeling en uitgifte van werklocaties zoveel mogelijk gelijke tred houdt met de snelheid waarmee de kwantitatieve en kwalitatieve ruimtevrage van ondernemers wijzigt. Dat gaan we doen door de besluitvormingsprocessen van overheid en ondernemers tijdens het plannen, ontwikkelen en uitgeven van werklocaties vaker en steviger aan elkaar te verbinden. Informatie, timing en continuïteit staan centraal in deze aanpak. Om in de planvorming de juiste ruimte te kunnen reserveren, gaat de KvK de overheid informeren over de kwalitatieve en kwantitatieve ruimte die bestaande en potentiële ondernemers vragen. De overheid kan de vraag van ondernemers dan vergelijken met het geplande aanbod en dat aanbod tijdig aanpassen. Dit betekent niet dat steeds opnieuw planvorming nodig is, maar kan ook bereikt worden door flexibele regels en normen in bestemmingsplannen.

De eisen die ondernemers aan de ruimte stellen moeten ook terecht komen in de normstellende bestemmingsplannen. De KvK zal de overheid van best practices en ander materiaal voorzien om tot praktijkgerichte normen te komen. Omdat de markt voor werklocaties voornamelijk regionaal werkt wil de KvK de overheden in de regio helpen om tot een gezamenlijke bedrijfsruimtestrategie te komen. Planvorming, ontwikkeling en uitgifte van werklocaties moeten overheden daarna gezamenlijk organiseren en uitvoeren. Dit moet voorkomen dat overschotten of tekorten ontstaan. Het beter benutten van de bestaande ruimte kan worden bereikt, wanneer overheden de levenscyclus van terreinen en binnenstedelijke locaties regelmatig monitoren en samen met gebruikers/eigenaren continu werken aan de indeling, waardebehoud en functionaliteit van bestaande werklocaties.

Gebiedsontwikkeling en terreinontwikkeling heeft alleen kans van slagen als het in nauwe samenwerking met en in aansluiting op de vraag van de bestaande gebruikers van het gebied gebeurt. Nog voordat het tot planvorming komt moeten overheid, ondernemers en bewoners met elkaar in gesprek over hun visie op de problematiek en ontwikkelingskansen van hun gebied. De KvK wil in dit proces de netwerken van ondernemers en andere partijen in het gebied mobiliseren of tot stand brengen en ervoor zorgen dat partijen elkaar ontmoeten en verbonden raken.

Meer functionaliteit uit ruimte halen

De tijden van het nauwkeurig scheiden van wonen, werken, recreëren en natuur bij het ontwikkelen van gebieden zijn voorbij. Wat betreft ondernemen zien we steeds vaker hybride vormen ontstaan tussen wonen en werken. Daarbij wordt in dezelfde ruimte snel van rol gewisseld tussen ondernemer, huisvader, echtgenoot etc. Maar ook steeds meer bedrijven voelen zich door uitstraling en de aanwezigheid van andere bedrijven en consumenten aangetrokken tot binnenstedelijke locaties. Vice versa zorgen bedrijven voor levendigheid en sociaal verkeer op momenten waarop buurten anders stil zouden vallen. Op bedrijventerreinen is de situatie niet anders en is er behoefte aan het mengen van functies dat naast economische voordelen leidt tot meer veiligheid en levendigheid. Maar ook natuur is een element in de ruimte dat goed te combineren valt met economische activiteiten.

Integrale gebiedsontwikkeling is steeds vaker het uitgangspunt, maar komt in de praktijk nog onvoldoende van de grond. De oorzaken liggen in onbekendheid, knellende regels en houding. De KvK wil hier een proces op gang brengen dat leidt tot integraliteit als leidmotief bij gebiedsontwikkeling. Dat gaan we doen door het informeren van overheden en ondernemers met voorbeeldprojecten, exploitatiemodellen voor beheer en gebruik van de natuur door de particuliere gebruiker, het bewust maken van ondernemers van de waarde van de natuur als vestigingsfactor en het mobiliseren van netwerken waarin partijen elkaar ontmoeten.

3.6 Projecten korte en lange termijn

Ruimte tot werkomgeving ontwikkelen

Project	Doel	Termijn
Implementeren Ruimtemonitor in Eemland, Gooi & Vechtstreek en Flevoland	Gemeenten gebruiken de <i>KvK Ruimtemonitor</i> voor het meten van de kwalitatieve en kwantitatieve ruimtevrage van het gevestigde bedrijfsleven. Zij vertalen de resultaten in het RO-instrumentarium (structuurvisies, bestemmingsplannen). Dit draagt bij aan het vraaggericht plannen, ontwikkelen en uitvoeren van terreinen.	Korte termijn
Checklist Ondernemersgericht Ruimtelijk Beleid	Hierin staat aan welke normen het ruimtelijk beleid moet voldoen om tegemoet te komen aan relevante trends en ontwikkelingen. De KvK richt zich op het "Ondernemersproof" maken van Structuurvisies en Bestemmingsplannen.	Korte termijn
Cyclusmonitor	Hiermee kan de gemeente bedrijventerreinen positioneren in de levenscyclus. Hierdoor weet de gemeente en gebruikers/vastgoedeigenaren in welke staat het terrein is en welke maatregelen nodig zijn om de waarde van publieke en private ruimte op peil te houden.	Korte termijn
Haalbaarheidsonderzoek Ondernemershuis Almere/ Amersfoort	Inzichtelijk maken of een ondernemershuis (fysieke netwerkorganisatie) in een woonwijk in Almere/Amersfoort haalbaar is.	Korte termijn
Toolkit Parkmanagement	Hiermee kunnen gemeente en ondernemers parkmanagement opzetten (publiek/private onderhoud en beheer).	Korte termijn

Meer functionaliteit uit ruimte halen

Project	Doel	Termijn
Vastgestelde bedrijventerreinenstrategie in Eemland, Flevoland en Gooi & Vechtstreek	Flevoland, Gooi & Vechtstreek en Eemland werken in hun eigen gebied op regionaal niveau samen bij het plannen, ontwikkelen en uitvoeren van bedrijventerreinen > 1 ha en bij het herstructureren en revitaliseren van terreinen.	Korte en lange termijn
Exploitatiemodellen bedrijf en natuur	Exploitatiemodellen waarin bedrijven een stuk natuurbeheer verzorgen/financieren.	Lange termijn
Natuur als vestigingsfactor	Bewustmaken van ondernemers van de waarde van de natuur als vestigingsfactor (groen als pull en pushfactor).	Lange termijn

4. Goede fysieke en digitale bereikbaarheid

Goede bereikbaarheid over de weg, het spoor en water is een belangrijke voorwaarde voor ondernemend Nederland. Daar komt voor internationaal georiënteerde bedrijven bij dat een goede luchtvaartverbindingen een voorwaarde is. Het groeiend aantal files heeft op de wegen de afgelopen jaren de verkeersdoorstroming behoorlijk gehinderd en heeft een fikse aantal voertuigverliesuren tot gevolg. De digitale bereikbaarheid is naast de fysieke bereikbaarheid in de moderne economie onontbeerlijk.

In de volgende paragraaf is weergegeven hoe het met de huidige fysieke en digitale bereikbaarheid van Gooi-, Eem- en Flevoland is gesteld. Vervolgens wordt er een doorkijk gemaakt naar de toekomst, wat duidelijk maakt dat de bereikbaarheid binnen het KvK-gebied een belangrijk aandachtspunt is.

4.1 Foto van de huidige economische situatie

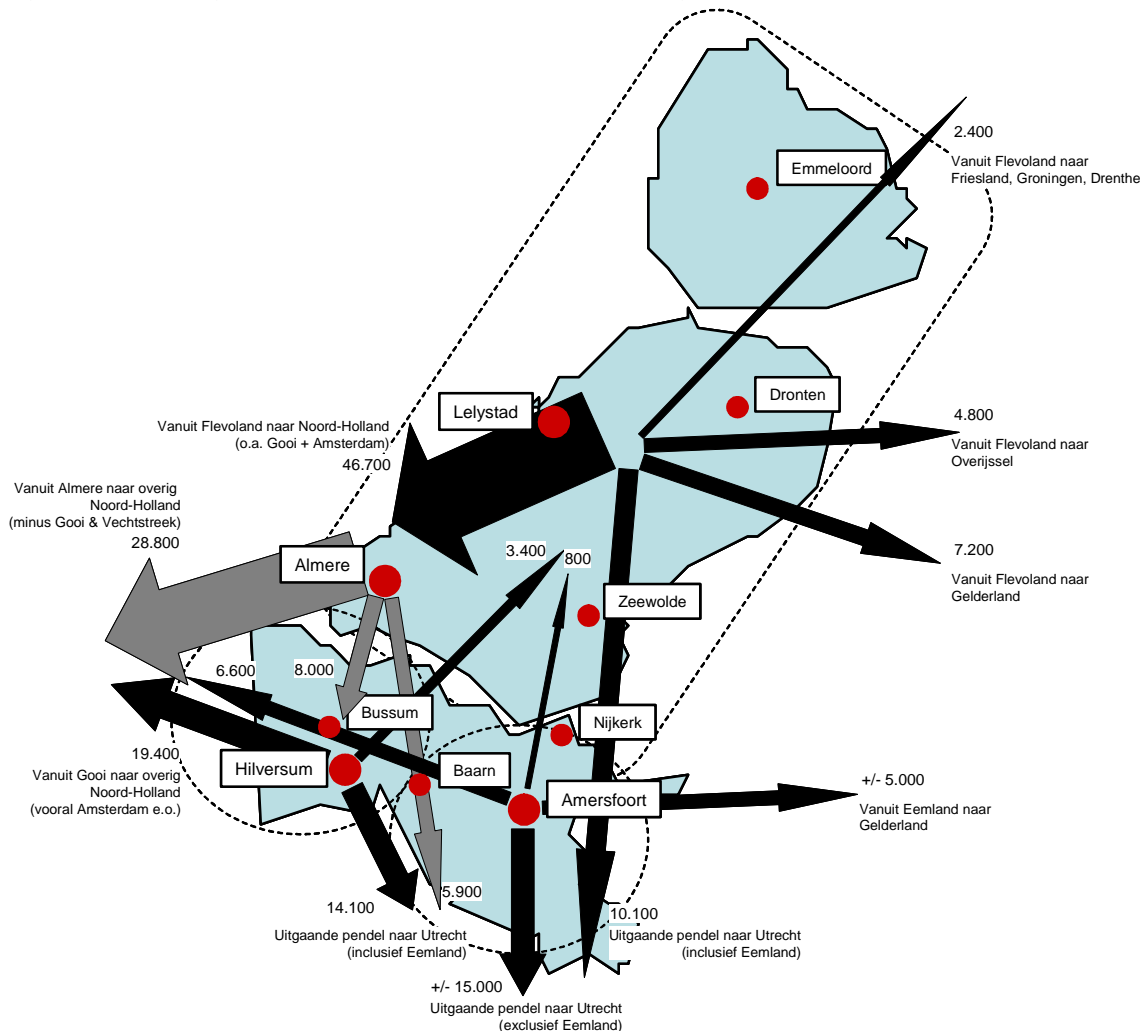
Achtereenvolgens komen aan de orde: de pendelstromen, de congestie op de wegen en de bereikbaarheid van bedrijventerreinen en binnensteden.

Pendel

De KvK-regio kent vooral sterke arbeidsmarktrelaties met de regio Amsterdam-Schiphol. De sterkste relaties zijn er tussen Almere en Amsterdam, waarbij momenteel nog net iets meer Almeerders hun baan in de Amsterdamse Regio, het Gooi en overig Noord-Holland (circa 37.000) gevonden hebben dan in Flevoland (circa 34.000). Verder is er een omvangrijke pendel vanuit Gooi en Vechtstreek en Eemland naar (overig) Utrecht. De uitgaande pendel vanuit Flevoland is veruit het grootst met bijna 80.000 personen die dagelijks buiten de eigen provincie naar hun werk gaan.

Van al deze pendelaars maakt een zeer grote meerderheid (80 procent) gebruik van de auto. Alleen de pendelaars vanuit Flevoland naar Groot-Amsterdam kiezen veel vaker voor het OV (45 procent van deze groep reist met het OV). De pendelaars vanuit Flevoland naar de Amsterdamse regio die gebruik maken van de auto hebben veel last van congestie. Rond 90 procent van deze Flevolandse pendelaars geeft aan regelmatig in de file te staan en datzelfde geldt voor veel pendelaars vanuit Gooi en Vechtstreek en Eemland richting Amsterdam, voor de pendelaars vanuit Flevoland naar de Gooi en Vechtstreek en voor pendelaars vanuit Eemland en Gooi en Vechtstreek naar Utrecht.

Figuur 11 Overzicht uitgaande pendel Gooi-, Eem- en Flevoland en onderlinge pendelstromen

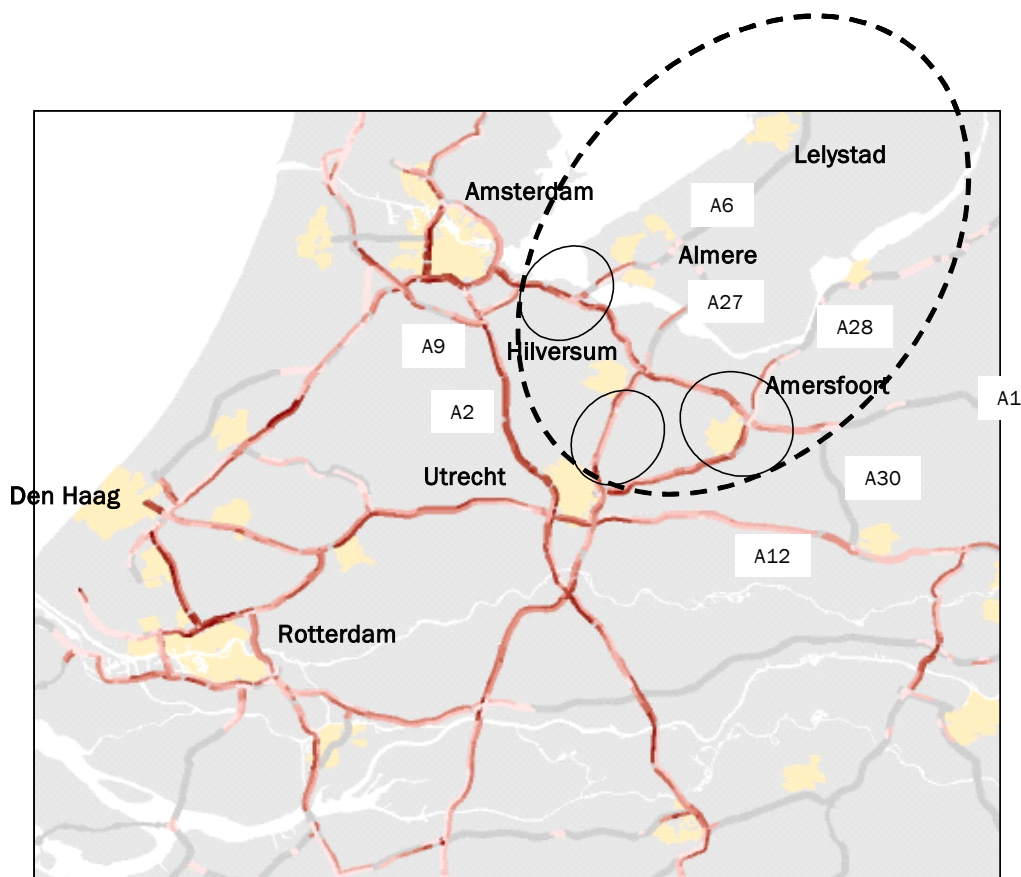
Bron: Provincie Flevoland, *Onderzoek Beroepsbevolking en pendel* (2007), Gemeente Amersfoort, afdeling Onderzoek & Statistiek (2008), CBS, *pendelgegevens 2005*. Bewerking Decisio.

Congestie

Zoals aangegeven, dragen de omvangrijke pendelstromen in belangrijke mate bij aan de toenemende congestie in de regio. Enkele van de belangrijkste fileknelpunten bevinden zich in de regio. Met name op de A1, de A27 en de A28 staan dagelijks lange files, waarbij de grootste druk 's ochtends richting Amsterdam en Utrecht ontstaat en 's avonds in omgekeerde richting. De A1 kent grote knelpunten bij Muiden-Diemen en ter hoogte van het knooppunt Hoevelaken. De A27 (Almere > Utrecht tussen Hilversum en Bilthoven) en de A28 (Zwolle > Utrecht, tussen Nijkerk en Amersfoort en verder) staan in de filetop 10 over 2008. 's Avonds is met name de A1 in oostelijke richting een groot knelpunt, waarbij bovendien de avondspits steeds vaker reeds halverwege de middag begint.

De files nemen verder structureel toe in intensiteit, op dit moment vooral op de A1, de A6 en op het Flevolandse deel van de A27. De huidige conjuncturele dip kan de toename van de congestie nog even remmen, maar voor de toekomst zijn de verwachtingen alarmerend:

Figuur 12 Overzicht congestie hoofdwegennet Randstad

Bron: ANWB, file top 10 2008

Bovengenoemde wegen zijn niet alleen belangrijke pendelstromen, van –en naar de economische centra, het zijn ook belangrijke vervoersassen voor het zakelijk verkeer en de transport en logistieke sector. Voor de gevestigde transport- en logistiekbedrijven in Flevoland en Eemland vormt de congestie op deze wegen een groot knelpunt, dat veel extra kosten (voertuigverliesuren) met zich meebrengt en dus de concurrentiepositie in gevaar kan brengen. Transport vanuit Flevoland en Eemland vindt plaats naar alle windstreken. Een groot deel van het transport vanuit onze regio loopt via knooppunt Hoevelaken. Begonnen als knooppunt buiten het centrum van Amersfoort is het gedurende de jaren van groei steeds meer centraal in de stad komen te liggen. Gebruikmakend van de nieuwe infrastructuur zijn nieuwe wijken en bedrijventerreinen ontstaan. Dit proces is nog steeds in volle gang en heeft bijgedragen aan de groei van de congestie. Op dit moment wordt de wijk Vathorst-West gebouwd.

Rijk en regio zijn intussen gestart met het programma VERDER, waaronder de planstudies naar de A1/A27, A28 en knooppunt Hoevelaken vallen. Streven is in 2020 een aanzienlijke verbetering van de doorstroming op de wegen en het knooppunt te hebben bereikt.

Binnen het programma VERDER wordt buiten de planstudies veel aandacht besteed aan flankerende maatregelen: OV, fiets en mobiliteitsmanagement. Deze flankerende maatregelen helpen mee om de doelstelling in 2020 te realiseren en te behouden.

In Amersfoort en Hilversum (Mediapark) zijn mobiliteitsplatforms gevormd. Lokale bedrijvenplatforms hebben de intentie uitgesproken maatregelen in hun bedrijven te nemen, zodanig dat er in de spits 5% minder woon-werkverkeer optreedt. Ze doen dit in samenwerking met de lokale overheid, VNO-NCW en de Kamer van Koophandel.

Het Rijk i.s.m. de regio is tevens gestart met een studie naar de ontsluiting van Zuidoost Flevoland. Binnen deze studie worden oplossingen onderzocht in relatie tot de A27, A1 en A30. Deze studie hangt samen met de Schaalsprong Almere 2030, wat inhoudt dat er 60.000 extra woningen en 100.000 extra arbeidsplaatsen zijn gerealiseerd in 2030.

Verbreding van de A6 ligt in het verschiet. De inpassingmogelijkheden zijn nu in onderzoek en naar verwachting wordt in 2011 gestart met de uitvoering.

Voor Flevoland geldt dat de A6 en de A27 niet alleen belangrijke pendel- en transportassen zijn, maar tevens belangrijke economische assen. Langs deze assen zijn economische centra ontstaan, die hierdoor goed ontsloten zijn. Dit proces is nog steeds in volle gang, met name wat betreft het knooppunt A6/A27. De in realisatie zijnde N23 faciliteert het ontstaan van nieuwe economische centra, van belang voor de regionale ontwikkeling.

Ontwikkeling van Lelystad Airport tot regionale luchthaven heeft de potentie een behoorlijke impuls te geven aan de regionale economie. Op en rondom de luchthaven, maar ook in de rest van de regio zullen economische activiteiten ontstaan. Deze ontwikkeling kan alleen plaatsvinden indien er verkeersleiding wordt gerealiseerd en de luchthaven voldoende ontsloten is per weg, maar zeker ook per OV.

Mede in dat kader is de uitbreiding van de Flevolijn belangrijk. De verbreding van de sporen in Flevoland is onderdeel van het Rijksproject OV-SAAL, dat beoogt de spoorcapaciteit op de lijn Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad aanzienlijk uit te breiden. Één van de opties voor de langere termijn is de IJmeerverbinding tussen Amsterdam en Almere. Verbreding van de Flevolijn en realisatie van de Hanzelijn zullen bijdragen aan de verdere ontsluiting van Flevoland, maar daarnaast ook een belangrijke functie hebben in het goederentransport. In relatie tot de ontwikkeling van Lelystad Airport is het realiseren van de deze verbindingen een belangrijke stap.

We constateren in de plannen voor de groei van Almere, dat zowel de woningbouw als de economie gesitueerd zijn aan/langs de hoofdinfrastructuur voor weg (A6, A27) en spoor van Amsterdam naar Utrecht. Wat spoor betreft ontbreekt de schakel Almere-Utrecht om de as compleet te maken.

Bereikbaarheid van bedrijventerreinen en binnensteden

De bereikbaarheid van bedrijventerreinen en binnensteden is erg belangrijk. Het is voor veel bedrijven een belangrijk vestigingsaspect. Om bedrijven in onze regio te behouden en aan te trekken moeten de binnensteden en bedrijventerreinen goed bereikbaar zijn en blijven. Dit is belangrijk voor de transport- en logistieksector, leveranciers (bevoorrading), consumenten en personeel. Naast voldoende wegcapaciteit zijn voldoende parkeergelegenheid, laad- en losplekken, openbaar vervoer- en fietsmogelijkheden, voldoende veilige fietsstallingen en mobiliteitsmanagement belangrijke voorwaarden. Bij het ontwerp of herstructurering van werklocaties/bedrijventerreinen wordt vaak onvoldoende rekening gehouden met de specifieke eisen die de bedrijven stellen aan de infrastructuur.

In de Gooi-en Vechtstreek is de bereikbaarheid van bedrijventerreinen en binnensteden problematisch te noemen. De oude kernen zijn qua infrastructuur (weg en OV) niet toegesneden op de hoeveelheid en zwaarte van het verkeer. Tegelijkertijd is dit probleem niet makkelijk op te lossen. Uitbreiding gaat niet alleen gepaard met onteigening, sloop en overlast, maar dient tevens te voldoen aan strenge normen op het gebied van milieu (o.a. luchtkwaliteit) en natuur. Er zijn beschermde natuurgebieden waarin niet gebouwd mag worden. In de Gooi-en Vechtstreek is dit een beperkende factor. Zeker wat betreft de regionale verbindingen. Zo vormt de N201 een belangrijke doorstroomroute (goederenvervoer) van Hoofddorp/Aalsmeer naar het oosten. Deze weg loopt dwars door Hilversum en zorgt voor veel congestie, milieuproblematiek en geluidsoverlast.

In Hilversum is een Integraal Bereikbaarheidsplan in uitvoering. Het bedrijfsleven is hierbij nauw betrokken. Dit meerjarenplan moet leiden tot een aanzienlijke verbetering van de doorstroming en bereikbaarheid van de economische centra. In Wijdmeren werkt het bestuur in samenwerking met bewoners en bedrijfsleven aan oplossingen om de binnenstad en economische centra bereikbaar te houden. Ook ander gemeenten in de Gooi- en Vechtstreek nemen maatregelen op in hun Verkeer- en Vervoerplannen om de bereikbaarheid te vergroten. Deze ontwikkelingen zijn op zichzelf positief, maar leiden ertoe dat regie ontbreekt. In de regio wordt te weinig samengewerkt en de lokaal gekozen oplossingen veroorzaken vaak weer nieuwe knelpunten in de rest van de regio.

De Gooi- en Vechtstreek heeft veel sluipverkeer vanwege de congestie op de Rijkswegen. De opwaardering van de A1, A27, A28 en knooppunt Hoevelaken dragen naar verwachting bij aan het terugdringen van het sluipverkeer in de Gooi- en Vechtstreek. De provincie Noord-Holland voert regie op de wegwerkzaamheden in de Gooi- en Vechtstreek. Het betreft dan de effecten op de regionale doorstroomroutes. De vertraging mag op deze wegen niet meer dan 10 minuten extra bedragen in vergelijking met de bestaande vertraging.

Niet alleen in de Gooi- en Vechtstreek maar ook in de rest van de regio neemt de problematiek van de bereikbaarheid van binnensteden en economische centra toe. De gemeenten Almere, Lelystad en Amersfoort zijn hiervan voorbeelden.

Digitale bereikbaarheid

In de huidige economie is digitaal bereikbaar zijn zeker zo belangrijk als de fysieke bereikbaarheid. De informatisering van de maatschappij neemt een geweldige vlucht. Zowel voor de dienstverlening aan consumenten, de business to consumer markt, maar ook in de business to business markt is digitale communicatie steeds belangrijker. De economie, die steeds meer verandert in een netwerkeconomie vraagt om goede digitale verbindingen. Dat maakt het voor ondernemers mogelijk om de wereld waarmee zaken gedaan kan worden te vergroten, het marktpotentieel neemt toe. Er ontstaan mogelijkheden voor nieuwe diensten en dienstverlening op afstand. Daarnaast kan de inzet van internet of breedbandige infrastructuur de werkprocessen van bedrijven vereenvoudigen of efficiënter maken. Een voorbeeld daarvan is het gebruik van een fijnmazig netwerk van glasvezelinfrastructuur om de beschikbaarheid en inzetbaarheid van personeel te vergroten.

Diverse gemeenten hebben zelf het initiatief genomen om te zorgen voor een goede beschikbaarheid van glasvezel in de regio. Zo is binnenkort geheel Almere aangesloten op glasvezel. Op deze wijze wordt het mogelijk voor het MKB, maar ook voor de zzp'er en werknemer om gebruik te maken van deze snelle informatievoorziening.

Daarnaast is er een groot project in afrondende fase onder de noemer Breednet. In Breednet is een vraagbundelingstraject gestart waarmee bedrijven die veel gebruik maken van data en beeldmateriaal om tegen aantrekkelijke voorwaarden aan te sluiten op snelle breedbandige infrastructuur. Aangezien hier

sprake is van een open source traject is hiermee de mogelijkheid geboden om snel zaken te doen op afstand. De oorsprong lag in het faciliteren van de cross media sector in de regio, maar inmiddels zijn ook andere bedrijven aangehaakt.

Naast het vergroten van de markt is toepassing van digitale infra van belang als het gaat om het terugdringen van de filedruk. Werknemers kunnen vanuit huis of andere locaties toch werken op de bedrijfssystemen en zo buiten de spits om aan de slag. De markt spingt hier nu voorzichtig op in. Zo is er een telewerkfaciliteit gestart op een bedrijventerrein waar werknemers gebruik van kunnen maken.

Huidige rol KvK

De KvK stimuleert en initieert een betere bereikbaarheid binnen en tussen de regio's en zet in op:

- een goede doorstroming op de rijks- en provinciale wegen;
- een goede ontsluiting van bedrijventerreinen en overige werklocaties (auto, fiets en OV);
- nieuwe verbindingen (weg en spoor) indien nodig;
- de ontwikkeling van Lelystad Airport tot regionale luchthaven;
- het stimuleren van mobiliteitsmanagement bij bedrijven en overheid;
- het afstemmen van wegwerkzaamheden in de regio met belangrijke regionale hulpdiensten;
- het informeren van de bedrijfsverenigingen over wegwerkzaamheden;
- adequate spoorverbindingen.

De KvK werkt hierbij intensief samen met het bedrijfsleven, bedrijfsverenigingen, overheden, belangenorganisaties en Rijkswaterstaat. Ook participeert de KvK via klankbordgroepen in belangrijke Planstudies van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Ondernemers geven in de Raadpleging 2009 overigens aan dat de behaalde resultaten van de KvK op het gebied van bereikbaarheid en infrastructuur meer zichtbaar mogen zijn in de regio en daarbuiten.

4.2 Toekomst: 'stippen op de horizon'

Mobiliteit is nog meer dan nu een kostbaar goed

De verder toegenomen olieschaarste heeft geleid tot een wagenpark bestaande uit hybride en elektrische auto's. De invoering van een vorm van 'betalen voor mobiliteit' heeft tegelijkertijd tot ander gedrag geleid: minder spitsverkeer en een grotere vraag naar openbaar vervoer. Zuidelijk-Flevoland en Eemland maken echter deel uit van het daily urban system van de noordelijke Randstad. Het mobiliteitsvraagstuk is dan ook in 2020 nog immer urgent met name op de wegen naar/van de grote economische concentraties Utrecht en Amsterdam. De investeringsopgave in zowel OV als infrastructuur is dan ook groot. Cruciale projecten: IJmeerverbinding, verbreding van de spoorlijn Flevoland, HOV Almere-Utrecht, A30 in Flevoland en vandaar verder naar Barneveld, de opwaardering van de rijkswegen A27/A28/A1 plus het knooppunt Hoevelaken. Meer werknemers maken gebruik van de mogelijkheden om vanuit huis te werken. Flexibele start en eind tijden worden door bedrijven gebruikt om werknemers in staat te stellen buiten de files om te reizen. In het goederenvervoer zal meer en meer gebruik worden gemaakt van de vrije capaciteit op het water (mede onder druk van aanbestedingseisen bij majeure bouwprojecten) en van nieuwe logistieke concepten. De realisatie van de Hanzelijn versterkt de relatie met Oost- en Noord-Nederland en werpt zijn economische vruchten af aan het daaromliggende gebied. Een Oostflankverbinding in Flevoland versterkt de relatie tussen Amersfoort en Almere en schept mogelijkheden voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. De ontwikkeling van Lelystad Airport tot regionale luchthaven geeft een economische impuls aan de regio.

Bereikbaarheid van bedrijventerreinen en binnensteden

De bereikbaarheid van bedrijventerreinen en binnensteden is erg belangrijk voor de lokale en regionale economie. De bevoorrading van winkels e.d. dient zonder problemen te kunnen plaatsvinden. Daarnaast is een goede bereikbaarheid voor veel bedrijven een belangrijk vestigingsaspect. Om bedrijven in onze regio te behouden en aan te trekken moeten de binnensteden en bedrijventerreinen goed bereikbaar zijn en blijven. Bij de aanleg van nieuwe economische centra dient de bereikbaarheid daarom integraal onderdeel uit te maken van de plannen. Hetzelfde geldt voor herstructureringsplannen. Hierin wordt vaak onvoldoende rekening gehouden met de specifieke eisen die de bedrijven stellen aan de infrastructuur. Daarnaast wordt nog te weinig aandacht geschonken aan vormen van mobiliteitsmanagement om de bereikbaarheid te vergroten. Zeker daar waar de mogelijkheden tot vergroting van de wegcapaciteit beperkt of niet aanwezig zijn. Eén van de voorwaarden voor een effectief Mobiliteitsmanagement is de aanwezigheid van voldoende OV, adequaat voor- en natransport, fietspaden en parkeergelegenheid.

Nieuwe vormen van detailhandel zijn aan de orde van de dag. Internetwinkelen is groots, de eerste ruimtelijke effecten zijn hier van zichtbaar. De bereikbaarheid van binnensteden is belangrijker dan ooit, willen de binnensteden hun positie behouden. Aangezien het voor de binnensteden moeilijk is om op aanbod en prijs te concurreren is de bereikbaarheid van een binnenstad een belangrijk aspect van het onderscheidende vermogen geworden. Is een binnenstad niet goed bereikbaar, dan komt de consument niet langs en kosten leveranciers meer dan ooit. In 2020 wordt in de regio meer samengewerkt, maakt bereikbaarheid en mobiliteitsmanagement integraal deel uit van nieuwe en herstructureringsplannen, en hebben nieuwe logistieke concepten hun intrede gemaakt.

Digitale bereikbaarheid

Naast goederen en personeel met een transportbehoefte zal ook 'informatie' een goede infrastructuur moeten kennen. Internetverbindingen zijn net zo belangrijk voor de kennisdiensteneconomie als spoor en weg dat zijn voor de goedereneconomie. De kwaliteit van deze infrastructuur heeft dus zeker in Gooi, Eem- en Flevoland een hele hoge prioriteit gezien de samenstelling van haar bedrijven. Snelle dataverbindingen, personeel dat goed technisch Engels beheerst en dat de vele mogelijkheden van de digitale wereld kent. Het KvK-gebied dient goed te zijn aangetakt op het digitale knooppunt van de metropoolregio Amsterdam.

4.3 SWOT

Naar aanleiding van de huidige situatie en toekomstbeelden kan de volgende SWOT worden opgesteld:

<p><u>STERKTEN</u></p> <ul style="list-style-type: none">▪ 45 procent pendel Flevoland - Amsterdam gaat met OV▪ Mobiliteitsplatform Amersfoort en Hilversum (mediapark)▪ IJmeer-Markermeer▪ Ligging nabij Amsterdam, Schiphol en Utrecht.	<p><u>ZWAKTEN</u></p> <ul style="list-style-type: none">▪ Pendel vanuit Flevoland naar Gooi en Vechtstreek en Groot Amsterdam▪ Pendel Gooi en Vechtstreek en Eemland richting Utrecht en Amsterdam▪ Congestie A1, A6, A27, A28,▪ Congestie N301 en N305 in Flevoland▪ Sluipverkeer (o.a. vrachtverkeer) op het onderliggend wegennet in Gooi- en Eemland
<p><u>KANSEN</u></p> <ul style="list-style-type: none">▪ Lelystad Airport ontwikkelen tot regionale luchthaven▪ Infrastructuur als integraal onderdeel gebiedsvisie▪ Streven naar win-winsituaties met vertegenwoordigers van andere belangen▪ Andere vormen van vervoer (hybride/elektrische auto's)▪ StimulerenOV▪ Internet inzetten bij mobiliteitsvraagstuk▪ Realisatie Oostflankverbinding▪ Betere ontsluiting werklocaties en binnensteden▪ Mobiliteitsmanagement stimuleren	<p><u>BEDREIGINGEN</u></p> <ul style="list-style-type: none">▪ Toename files in intensiteit (mn A1, A6 en A27)▪ Grote investeringsopgave OV/infrastructuur▪ Kabinetsbesluit RAAM-projecten

4.4 Uitdagingen

Steeds meer dringt het besef door dat voor het kunnen realiseren van de benodigde verbeteringen op het gebied van met name fysieke bereikbaarheid, een integrale aanpak gewenst en noodzakelijk is. De maatschappelijke weerstand tegen onnodige mobiliteit en uitbreiding van met name weginfrastructuur is zodanig, dat een effectieve benadering van het mobiliteitsvraagstuk vereist dat de volgende zaken goed geregeld zijn:

- Het infrastructuurproject is ingebed in een breder gebiedsontwikkelingstraject, waarbinnen bijvoorbeeld ook woningbouw, recreatie en natuurontwikkeling een plaats kunnen hebben.
- Het bedrijfsleven (en overigens ook andere mobiliteitsgenererende organisaties) werken zo mogelijk actief aan het beperken van onnodige mobiliteit, bijvoorbeeld door actief in te zetten op vervoermanagement, telewerken en flexibele werktijden.

4.5 Resultaten

Infrastructuurprojecten inbedden door win-winsituaties met stakeholders

Het oplossen van evidente bereikbaarheidsknelpunten is voor de ontwikkelingskansen in de regio van groot belang. Tegelijkertijd is leefbaarheid ook een groot goed en van direct belang voor de aantrekkelijkheid van de regio als woon- en werklocatie. Problemen worden hierdoor integraal gezien.

De KvK is bereid om met stakeholders, die belangen op andere terreinen vertegenwoordigen, gezamenlijk te zoeken naar win-winsituaties. Daarnaast werkt zij daartoe samen met andere organisaties op het gebied van natuur, milieu, ruimtelijke ordening/huisvesting, economie e.d. aan integrale adviezen/visies aan de bevoegde overheden en andere bevoegde/relevante partijen. Deelname vanuit de KvK aan belangenpanels e.d. ter voorbereiding van deze adviezen/visies en/of het initiëren hiervan bij deze samenwerking in een vroeg stadium maakt hier onderdeel van uit. De KvK betreft de belanghebbende ondernemers bij het proces en maakt gebruik van hun kennis en kunde bij het opstellen van de adviezen. Het indien nodig agenderen van de gebiedsontwikkeling en het initiëren van de benodigde samenwerking is eveneens een resultaat dat de KvK richting 2020 neer wil zetten.

Een aantal projecten in de regio, zoals de Schaalsprong Almere 2030 en de uitbreiding van Lelystad Airport, lenen zich prima voor deze aanpak. In het geval van de schaalsprong is de infrastructurele as tevens de as waarlangs de stedelijke, recreatieve en economische ontwikkeling plaatsvindt. Dit geldt ook voor de uitbreiding van Lelystad Airport. Infrastructuur maakt hierbij dus integraal onderdeel deel uit van de gebiedsontwikkeling. Adviezen worden in samenhang opgesteld met de betreffende belangenorganisaties en de bevoegde overheden nemen hierover integraal afgewogen besluiten.

Onnodige mobiliteit moet worden voorkomen

Economische bedrijvigheid is sterk verbonden met mobiliteit. Als de mobiliteit groeit, neemt doorgaans het aantal vervoerbewegingen toe. Tegelijkertijd is een gezonde economie noodzakelijk voor benodigde investeringen in natuur, milieu en duurzaamheid.

De KvK staat voor het waarborgen van de bereikbaarheid van economische centra in de regio. Om dit doel te bereiken is een goede doorstroming op doorgaande routes en goede ontsluiting van de werklocaties voor zowel auto, ov en fiets van groot belang. Tevens is voor internationaal georiënteerde bedrijven de ontsluiting middels luchtvaartverbindingen belangrijk. Enerzijds kan dit worden bereikt door fysieke maatregelen. Anderzijds door onnodige congestie door woon-werkverkeer te vermijden. In dat kader is het van belang dat bedrijven in hun personeel- en arbeidsvoorwaardenbeleid zodanige

voorwaarden scheppen/maatregelen nemen dat het voor werknemers zeer aantrekkelijk wordt om niet in de spits te rijden (mobiliteitsmanagement). Te denken valt aan telewerken, flexibele werktijden, reisbudget, verhuisvergoedingen, eigen voor- en natransport OV, videoconferenties.

De KvK stimuleert bedrijven tot het nemen van mobiliteitsmaatregelen en brengt daartoe bedrijven samen, informeert bedrijven over de mogelijkheden in samenhang met de bijbehorende voor- en nadelen, stimuleert uitwisseling van kennis en ervaring. Ook werkt de KvK mee aan en stimuleert een goede afstemming van wegwerkzaamheden in de regio, die hun weerslag hebben op de doorstroomroutes.

Bereikbaarheid van binnensteden is verbeterd

Voor de verdere ontwikkeling van de detailhandel is een goede bereikbaarheid van binnensteden een absolute voorwaarde. Ingezet kan worden op nieuwe logistieke concepten waardoor de bevoorrading van winkels in binnensteden met minder mobiliteit gepaard gaat. Door het combineren van de bevoorrading van winkels, kan niet alleen onnodig vrachtverkeer worden tegengegaan, maar krijgt ook de vitaliteit van het kernwinkelgebied een impuls en kunnen besparingen worden gerealiseerd.

De KvK onderstreept het belang van bereikbaarheid van de binnensteden voor de ontwikkeling van de lokale economie. Ze hecht daarom grote waarde aan lokaal onderzoek naar de actuele situatie. Op basis daarvan kan worden gezien waar verbeteringen nodig zijn. De KvK stimuleert in samenwerking met ondernemersverenigingen, EVO en TLN gemeenten tot het opstellen van een bevoorradingsprofiel en het nemen van bijbehorende maatregelen op lokaal en regionaal niveau.

De potentie van internet wordt beter benut bij mobiliteitsvraagstukken

Een belangrijke trend is de digitalisering van een groot deel van de economie. Netwerkvorming vindt in toenemende mate plaats via internet, waarbij het in toenemende mate gaat om bedrijfsmatige netwerken en community's als LinkedIn of Facebook. Steeds meer ondernemingen leveren diensten en producten aan via internetwinkels.

Voor een flink deel van de bedrijvigheid zijn snelle verbindingen met hoge download- en uploadsnelheden wenselijk of zelfs noodzakelijk. De uitrol van breedband- en glasvezelnetwerken vindt de KvK in deze regio, waar de ICT zo sterk ontwikkeld is, dan ook van groot belang.

De KvK stimuleert samen met het lokale bedrijfsleven/ondernemersverenigingen en de kabel- en telecombedrijven de gemeenten om Breednet in te voeren.

4.6 Projecten korte en lange termijn

Resultaat: Infrastructuurprojecten inbedden door win-winsituaties met stakeholders

Project	Doel	Termijn
Duurzame logistiek	Samen met TLN worden logistieke verbindingen en knelpunten in het gebied Zeewolde en Eemland in kaart gebracht om tot een duurzamer invulling te komen.	Korte en lange termijn

Resultaat: Onnodige mobiliteit moet worden voorkomen

Project	Doel	Termijn
Behoeftte aan het uitrollen van het concept Mobiliteitsplatform Amersfoort in de regio Gooi-, Eem- en Flevoland onderzoeken	Op basis van de resultaten bepalen of verdere uitrol zinvol is en zo ja op welke wijze en verbinden aan de werklocaties 'nieuwe stijl'.	Korte en lange termijn
RegioRegie Gooi en Vechtstreek	Afstemming wegwerkzaamheden in de regio Gooi en Vechtstreek om zodoende vertraging op de doorstroomwegen in de regio zoveel mogelijk te beperken en te maximaliseren tot 10 minuten bovenop de normale reistijd. KvK is voorzitter van de klankbordgroep waarin hulpdiensten, bedrijfsleven e.d. hun inbreng hebben in de op te stellen planning van wegwerkzaamheden, die hun weerslag hebben op de regionale doorstroomroutes.	Korte en lange termijn
Anders Betalen voor Mobiliteit (VERDER project voor de driehoek Utrecht, Amersfoort, Hilversum)	Inzetten van de Beloningsproef om het aantal auto's in de spits te verminderen.	Korte termijn

Resultaat: Bereikbaarheid van binnensteden is verbeterd

Project	Doel	Termijn
Nieuwe concepten van binnenstedelijke distributie stimuleren samen met EVO en TLN	EVO/TLN brengen de behoefte en knelpunten in kaart in o.m. Hilversum. Kamer doet hieraan parallel onderzoek in de Gooi- en Vechtstreek en bijvoorbeeld Lelystad. Kamer stimuleert binnenstedelijke distributie binnen de gemeenten.	Korte termijn

De potentie van internet wordt beter benut bij mobiliteitsvraagstukken

Breednet in de regio	Het is van belang dat bedrijven kunnen beschikken over voldoende netwerkcapaciteit. Breednet is in een deel van de regio al ingevoerd. In dit project zal de KvK met het lokale bedrijfsleven de behoefte afstemmen en bredere uitrol van Breednet stimuleren.	Lange termijn
----------------------	--	---------------

Literatuurlijst

Antwerpen, J. van., J. Pet, R.J. Moorman, T. Veldhuis, J. Kruk, M. Kok, D. Everwijn, D. Nauta & S. Born (2007). *Integrale visie Lelystad Airport en omgeving*.

Arts, P., J. Ebrecht, C. Eijgenraam & M. Stoffers (2005). *Bedrijfslocatiemonitor: De vraag naar ruimte voor economische activiteit tot 2040*.

Bal, G. (2009).

Het belang van kennisinstellingen voor de (regionale) economie. Rabobank kennis en economisch onderzoek.

Barth. B., P. Bleumink, E. Koster & B. Roelofs (2008).

Almere Inc. – De Economische Visie Almere 2030. Stuurgroep Almere 2030, Almere

Berkers, R. & H. de Jong (2008). *Bedrijfseconomische kerncijfers van de recreatiesector*.

Stichting recreatie kennis- en innovatiecentrum: Den Haag.

Bureau Bartels B.V. (2007). *Economische kansen van de zorg economie in de provincie Utrecht*.

Bureau Louter / P. Louter & P. van Eikeren (2006). *Ruimtelijk-economische schets Gooi en Vechtstreek*.

CBS (2008). *Hoofdbanen; Woon- en werkregio: Provincies, COROP gebieden en gemeenten*

CBS (2009). *Regionale Rekeningen. Regionale Economische Groei*.

CBS (2008). *Gemeenten op maat*. (aanwezig voor alle gemeenten binnen het KvK-gebied)

Commissie Van Ek (2009). *Een vitale stad in een complete regio. Economische Visie Amersfoort 2020*.

Commissie Sociaal-Economisch Beleid (2006).

Ontwerpadvies Welvaartsgroei door en voor iedereen. Themadocument Sociale Innovatie: productiviteitsverhoging en talentontplooiing in arbeidsorganisaties.

Doppert, E. (2009). *Nederlands beroepsgoederenverkeer over de weg: Conjunctuurbericht 4e kwartaal*.

Transport en Logistiek Nederland, jaargang 16, nummer 56.

DTZ Zadelhoff (2008). *Nederland Compleet: Factsheets kantoren- en bedrijfsruimtemarkt medio 2008*

EIM (2009). Kennissite MKB en ondernemerschap. www.ondernemerschap.nl

Elsevier (2009). *De beste gemeente*

IBIS (2009). *Bedrijvenlocaties 200*. www.bedrijvenlocaties.nl

KvK (2009). *Kennis van mijn regio*. Website: www.kennisvanmijnregio.nl

LISA (2009). www.lisa.nl

Federatie ondernemerskring (2009). *Regionale Economische Structuurvisie voor de Vallei 2009-2012*.

Gemeente Almere., Stuurgroep Almere 2030 (2008), *Almere Inc. – De economische visie Almere 2030*.

Gemeente Amersfoort (2006). *Tendrapportage kantoren Amersfoort*.

Gemeente Hilversum (2007).

Regio Gooi en Vecht 2007: Innovatieve verbinding in de Noordvleugel, zorg & welzijn, toerisme & recreatie.

Gewest Eemland & Gemeente Amersfoort (2008). *Integrale Gebiedsuitwerking Eemland*

Gewest Gooi en Vechtstreek (2007). *Arbeidsmarktonderzoek vrijetijdscluster Gooi en Vechtstreek*.

Groot, P.H.T. (2007). *Monitor van de Audiovisuele Sector 2007*.

Haseth, J. de. & P. Smeenk (2008).

Beroepsbevolking en Pendel 2007: Samenstelling Flevolands woon- werkverkeer. Provincie Flevoland.

Haseth, J. de, P. Smeenk & J. Baars (2008).

Beroepsbevolking en Pendel 2007: Gemeente Almere. Provincie Flevoland

Hilversum gemeenteraad (2007). *Kenniscentrum Hilversum Economische Visie 2007 – 2020. Hilversum*

Hoogzaad, R. (2004). *Amersfoort Werkt: Plan van aanpak economie. Deel 2 Beleidsanalyse*.

Joosen, A.W.A. & H. van de Kamp (2006). *Advies SEOR Flevoland inzake de ontwerp Nota Mobiliteit Flevoland*.

Kamer van Koophandel Fabrieken voor Flevoland (2007). *Bedrijvendynamiek in Flevoland 2006*.

Kamer van Koophandel Gooi-, Eem- en Flevoland (2007).

Regiohartslag Gooi-, Eem- en Flevoland. Ontwikkelingen conjunctuur 4^e kwartaal 2007. Thema: Groeiend ondernemen.

Kamer van Koophandel Amsterdam en Kamer van Koophandel Gooi- Eem- en Flevoland (2008).

Regionale Innovatiestrategie Metropoolregio Amsterdam.

Kamer van Koophandel Gooi- en Eemland (2006). *Regiohartslag tweede kwartaal 2006*

Kamer van Koophandel Midden Nederland, - Oost Nederland, - Gooi- Eem- en Flevoland en Centraal Nederland (2009) *Regionale Economische Structuurvisie voor de Vallei 2009 - 2012*

Kolen, T., E. van der Krabben & M. Braam-Mesken (2006). *Gooi- en Eemland retailstructuurvisie*.

Kamer van Koophandel Gooi- en Eemland

Lei & CBS (2008), *Land- en tuinbouwcijfers 2008*.

- Ministerie van Verkeer en Waterstaat (2008).
Beleidskaders Benutten: Eén van de pijlers voor een betere bereikbaarheid.
- Ministerie van Verkeer en Waterstaat (2008).
Kwartaalmonitor bereikbaarheidsontwikkeling Hoofdwegennet. 2e kwartaal 2008.
- NBTC (2007). *Toerisme in Perspectief 2007: Ontwikkelingen m.b.t. inkomend en binnenlands toerisme nader bekeken.*
- OMFL (2009), *Jaarverslag 2008*, Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland BV.
- Provincie Flevoland (2004). *Bevolking en beroepsbevolking*
- Provincie Flevoland (2005). *Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland 2005.*
- Provincie Flevoland (2008). *Statistiek van de bedrijventerreinen en kantoorlocaties in Flevoland 2008.*
- Provincie Flevoland (2003). *Nota landbouw in Flevoland*
- Regio Gooi en Vecht e.a. (2007).
Regio Gooi en Vecht: Innovatieve verbinding in de Noordvleugel, Zorg & Welzijn, Toerisme & Recreatie.
- Rindertsma, C. & E. Lambooy. *Visie op detailhandel in Gooi- en Eemland*. Kamer van Koophandel Gooi- en Eemland
- SER Flevoland (2008). *Bijdragen van de regio Flevoland aan het succes van de luchthaven Lelystad.*
- Severlijn, J., R. Esselink, I. Reijmer (2008). *Economie en arbeidsmarkt Flevoland 2007 – 2008.*
- SEOR (2007). *Advies Provinciale Bedrijventerreinenstrategie Flevoland.*
- Siepel, R.J., e.a. (2004). *Werk aan de winkel: Toekomstvisie detailhandel Flevoland 2005 – 2010.*
Kamer van Koophandel Flevoland.
- Sligte, D., E. van de Loo & L. Mazor (2008). *Het dilemma van intrapreneurschap: hoogopgeleide werknemer wil méér ruimte voor ondernemerschap.*
- SSIG (2008). *Arbeidsmarktontwikkelingen Rapportage Zorgsector Gooi en Vechtstreek.*
- Stichting iMMovator Cross media Network i.s.m. TNO en Rabobank (2008), *Cross media Monitor 2008.*
- Stichting iMMovator (2009), *Trends en ontwikkelingen in cross media, editie 2008-2009.*
- Stichting iMMovator e.a. (2008),
Ontwikkelingen in de Cross media: perspectieven en innovatiekansen in de Noordvleugel.
- Stijnenbosch, M.H., D. Schuitema & J.B. verbeek (2006). *Economie en Arbeidsmarkt Flevoland.*
Een gezamenlijke uitgave van Provinciaal Platform Arbeidsmarkt Flevoland, Centrum voor Werk en Inkomen, Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Flevoland en Provincie Flevoland.

Stogo (2008). *Meer mensen aan het werk in Flevoland*.

Swets, J. (2009). *Randstadmonitor 2009*. Provincie Utrecht

Utrechts Verkeer- en Vervoer Beraad (2008). *Voorstel voor het VERDER-pakket*.

UWV Werkbedrijf (2009). *Arbeidsmarktregio Gooi en Vechtstreek mei 2009*

UWV Werkbedrijf (2009). *Arbeidsmarktanalyse Gooi en Vechtstreek februari 2009*

UWV Werkbedrijf (2009). *UWV Werkbedrijf arbeidsmarktprognose 2009-2010: met een doorkijk naar 2014*.

UWV Werkbedrijf (2009). *Arbeidsmarktregio Flevoland mei 2009*

UWV Werkbedrijf (2009). *Arbeidsmarktregio Gooi en Vechtstreek mei 2009*

UWV Werkbedrijf (2009). *De regio in Beeld: arbeidsmarktanalyse, update mei 2009*.

Visser, G..J., R. Esselink & I. Reijmer (2008). *Economie en arbeidsmarkt Flevoland 2008-2009*. Samenwerking: Provinciaal Platform Arbeidsmarkt Flevoland/UWV Werkbedrijf, Kamer van Koophandel Gooi-, Eem- en Flevoland, Provincie Flevoland.

VNO-NCW West kring 't Gooi en Kamer van Koophandel Gooi- en Eemland.
Economie in 't Gooi: Tijd om wakker te worden.

VNO NCW West (2008). *'t Gooi, dynamische kansen binnen groene kaders*

VVG / Vereniging Vrienden van het Gooi (2005).
Toekomstvisie Vereniging Vrienden van het Gooi op de ruimtelijke ontwikkelingen in het Gooi tot 2020.

Weyers, W. & A. Kabaki (2009).
Toeristische tussenbalans 2009. Kamer van Koophandel Gooi-, Eem- en Flevoland: Almere

COLOFON

Dit rapport is een uitgave van de
Kamer van Koophandel Gooi-, Eem- en Flevoland in
samenwerking met Decisio BV

Samenstelling:**Redactie:**

Datum: oktober 2009

Kamer van Koophandel Gooi-, Eem- en Flevoland
Postbus 10318
1301 AH Almere
T 036 524 8660
F 036 524 8700
E gef@kvk.nl
I www.kvk.nl
